

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Vývoj české migrační politiky po roce 1989

Bakalářská práce

Romana Kopecká

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Seidlová

Praha 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně z odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu literatury a zdrojů dat.

Romana Kopecká

V Praze dne: 23. 8. 2007

Romana Kopecká

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Markétě Seidlové za odborné vedení a cenné připomínky, které mi poskytla při zpracování této práce.

Obsah

Seznam grafů, tabulek a příloh	6
1 Úvod a cíl práce	7
1.1 Úvod	7
1.2 Cíl a struktura práce.....	7
1.3 Výzkumné otázky	8
1.4 Zdroje dat a literatura	9
1.4.1 Zdroje dat.....	9
1.4.2 Literatura	9
2 Migrace v obecném kontextu	11
2.1 Definice migrace.....	11
2.1.1 Druhy migrace	11
2.2 Definice pojmů souvisejících s procesem migrace.....	12
2.3 Teoretické pojetí mezinárodní migrace	13
2.3.1 Teorie vysvětlující počátek mezinárodní migrace.....	13
2.3.2 Teorie vysvětlující trvání mezinárodní migrace.....	14
3 Vývoj migračních toků v České republice	16
3.1 Vývoj migračních toků do 2. světové války	16
3.2 Migrační toky od 2. světové války do roku 1989	16
3.3 Migrační toky po roce 1989.....	17
3.3.1 Vývoj počtu přistěhovalých (vystěhovalých) do (z) České republiky v letech 1990–2006	18
3.3.2 Vývoj migračních toků ze (na) Slovenska(o) v letech 1990–2005	19
3.3.3 Vývoj počtu cizinců v České republice v letech 1990–2006.....	20
3.3.4 Vývoj struktury cizinců v České republice podle státního občanství v letech 1994–2006	21
4 Migrační politika České republiky po roce 1989.....	24
4.1 Období 1990–1995	24
4.2 Období 1996–1999	25
4.3 Období 2000–současnost.....	26
4.3.1 Nedostatky cizineckého zákona.....	26
4.3.2 Návrh změny cizineckého zákona	28
5 Aktivní imigrační politika České republiky	29
5.1 Důvody pro aktivní imigrační politiku	29
5.2 Pilotní projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků.....	29
5.2.1 Podmínky pro vstup cizince do pilotního projektu.....	30
5.2.2 Dosavadní vývoj pilotního projektu	31
6 Přístupy k migrační politice z hlediska integrace	34
6.1 Integroční modely	34
6.2 Integroční politika České republiky.....	35
6.2.1 Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR	36
6.2.2 Koncepce integrace cizinců na území ČR.....	36
6.2.3 Vymezení oblastí a úkolů Koncepce integrace cizinců v roce 2007	38
6.3 Základ integrace – jazyk, práce, bydlení	39
6.4 Jaký způsob integrace aplikuje Česká republika?	40
7 Cizinci v České republice.....	42
7.1 Struktura cizinců podle světadílu jejich původu.....	42
7.2 Věková struktura cizinců	43
7.3 Struktura cizinců podle účelu pobytu	47

7.4	Struktura ekonomicky aktivních cizinců	48
7.5	Prostorové rozmístění cizinců v České republice.....	50
7.6	Prognóza migračního salda.....	52
8	Závěr	53
9	Seznam literatury a zdrojů dat	56
10	Přílohy.....	59

Seznam grafů, tabulek a příloh

Graf 1: Vývoj migračního salda v České republice v letech 1990–2006	19
Graf 2: Vývoj migračních toků ze (na) Slovenska(o) v letech 1990–2005	20
Graf 3: Vývoj počtu cizinců v České republice podle kategorie pobytu v letech 1990–2006 ..	21
Graf 4: Struktura cizinců v České republice podle státního občanství cizinců v roce 1994	22
Graf 5: Struktura cizinců v České republice podle státního občanství cizinců v roce 2000	23
Graf 6: Struktura cizinců v České republice podle státního občanství cizinců v roce 2006	23
Graf 7: Počet cizinců vybraných v pilotním projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků k 31. 5. 2007	31
Graf 8: Profesní struktura cizinců vybraných v pilotním projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků k 31. 5. 2007.....	32
Graf 9: Struktura cizinců v České republice podle světadílu k 31. 12. 2005	43
Graf: 10 Věková struktura obyvatelstva České republiky k 31. 12. 2005.....	44
Graf 11: Věková struktura cizinců v České republice k 31. 12. 2005	44
Graf 12: Věková struktura cizinců v České republice k 31. 12. 2005 (vybraná státní občanství)	46
Graf 13: Struktura cizinců v České republice podle účelu pobytu k 31. 12. 2005 (vybraná státní občanství).....	48
Graf 14: Poměr mezi zaměstnanými cizinci evidovaných na úřadech práce a s platným živnostenským oprávněním k 31. 12. 2005 (Cizinci v ČR + vybraná státní občanství)	49
Graf 15: Prostorové rozmístění cizinců na území České republiky k 31. 12. 2005 (vybraná státní občanství).....	51
Tabulka 1: Cizinci v České republice podle účelu pobytu k 31. 12. 2005	47
Tabulka 2: Prostorové rozmístění cizinců v České republice k 31. 12. 2005.....	50
Tabulka 3: Prognóza migračního salda (varianty).....	52
Příloha 1: Vývoj podílu vybraných státních občanství na celkovém počtu cizinců v České republice v letech 1994–2006.....	59
Příloha 2: Tabulka kritérií bodového systému v pilotním projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků.....	60
Příloha 3: Struktura cizinců podle státního občanství – Evropa k k 31. 12. 2005.....	61
Příloha 4: Struktura cizinců podle státního občanství – Asie k 31. 12. 2005.....	61
Příloha 5: Struktura cizinců podle státního občanství – Amerika k 31. 12. 2005	62
Příloha 6: Struktura cizinců podle státního občanství – Afrika k 31. 12. 2005.....	62
Příloha 7: Procentuální zastoupení cizinců v České republice dle věkových skupin k 31. 12. 2005	63
Příloha 8: Prostorové rozmístění občanů Ukrajiny na území České republiky k 31. 12. 2005	64
Příloha 9: Prostorové rozmístění občanů Slovenska na území České republiky k 31. 12. 2005	65
Příloha 10: Prostorové rozmístění občanů Vietnamu na území České republiky k 31. 12. 2005	66
Příloha 11: Prostorové rozmístění občanů Polska na území České republiky k 31. 12. 2005 ..	67
Příloha 12: Prostorové rozmístění občanů Ruska na území České republiky k 31. 12. 2005 ..	68

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Po roce 1989 došlo k výrazné změně v migračním trendu České republiky. Zatímco do té doby bylo možno o České republice hovořit jako o zemi s vystěhovaleckou tradicí, v poslední dekádě dvacátého století se velmi rychle stává zemí tranzitní a následně i cílovou. Od počátku 90. let minulého století byl evidován četný nárůst počtu cizinců na našem území. V roce 1990 žilo na území České republiky okolo 35 tisíc cizinců, v roce 2006 stoupl počet cizinců na našem území devětkrát – na 321 tisíc. Počet cizinců dlouhodobě žijících na našem území se soustavně zvyšoval a tento trend neustále pokračuje. S příchodem a následným usídlováním cizinců je nutné počítat i do budoucna.

S narůstající migrací (včetně ilegální) byla Česká republika nucena reagovat nastolením odpovídající migrační politiky.

Migrační politika formuje soubor právních norem, politických rozhodnutí a dalších nástrojů určených k regulování přílivu cizinců na území státu a determinuje podmínky pobytu cizinců v zemi. Stanovení cílů migračních politik není samoúčelné. Migrace má své pozitivní i negativní dopady. Hlavním cílem migrační politiky je udržovat rovnováhu mezi restriktivním přístupem, který slouží k ochraně zájmů občanů státu, a liberálním přístupem, který představuje otevřenost ke všem, kteří chtějí na území státu imigrovat.

1.2 Cíl a struktura práce

Hlavním cílem této práce je nastínit a blíže definovat postoj České republiky k problematice migrace – a specifikovat její migrační a integrační politiku. A zároveň popsat, jakým způsobem česká legislativa ovlivnila a ovlivňuje počty a strukturu imigrantů od devadesátých let 20. století až po současnost.

Práce je strukturována do osmi základních částí.

V úvodní části bude popsán její cíl a struktura, dále pak budou položeny výzkumné otázky a bude následovat stručné zhodnocení zdrojů dat a literatury k této práci.

Následující část se bude zabývat procesem migrace v obecné rovině, definováním pojmů souvisejících se studovanou problematikou a nastíněním teoretického pojetí mezinárodní migrace.

Třetí část se bude věnovat historii migračních toků od 18. století až po současnost, které se dotýkaly území Československa, resp. České republiky. Krátce zde budou zmíněny migrační toky před 2. světovou válkou a po ní až do roku 1989. Následně se tato kapitola bude v souvislosti se zmíněnou tematikou zabývat jejím vývojem i po roce 1989.

Další část bude pojednávat o migrační politice Československa resp. České republiky od počátku devadesátých let minulého století až po současnost.

Pátá část se bude týkat aktivní imigrační politiky České republiky. Aktivní řízení migrace není novým jevem, ale používá jej jen několik málo států. Česká republika se inspirovala kanadským modelem a vznikl projekt, který má za úkol podpořit příliv a následné usídlení vysoce kvalifikovaných zahraničních pracovníků a zmírnit tak nežádoucí ilegální migraci.

Velmi důležitým aspektem je vnímání imigrantů hostitelskou společností, co pro ni znamenají, jak se v ní cítí, jaký na ni mají vliv či do jaké míry se mohou komplexně zapojit do jejího života. Šestá část se proto bude věnovat problematice integrace imigrantů v zemi.

V další části budou charakterizováni cizinci na území České republiky. Některé charakteristiky budou interpretovány pro pět nejčastějších státních občanství cizinců na našem území.

V závěrečné části budou zodpovězeny výzkumné otázky a shrnuty hlavní výsledky.

1.3 Výzkumné otázky

Tato bakalářská práce si klade tři základní výzkumné otázky:

Po otevření hranic v roce 1989 stát musel přijmout jistá legislativní opatření k regulaci migračních toků. Byl přístup k vytváření migrační politiky liberální nebo restriktivní?

Předpokladem je, že si Česká republika zpočátku vzala příklad ze západoevropských politik, u kterých by se očekával poměrně liberální přístup. K dalšímu uvolňování by mohlo docházet čím dál více s blížícím se vstupem České republiky do Evropské unie a zároveň lze očekávat, že období po vstupu je ve znamení sjednocování migračních politik členských států.

do EU

Do jaké míry má právní rámec vliv na počet imigrantů v České republice?

Lze předpokládat, že legislativa a celá migrační politika je konstruována tak, aby měla možnost co nejvíce korigovat migrační toky. Pokud stav není vyhovující, má být schopna účinně zasáhnout a daný stav regulovat. Pokud tato praxe v České republice platí; budou počty a struktura cizinců do značné míry ovlivňovány legislativou.

Jaký přístup z hlediska integrace zastává Česká republika?

Způsob integrace a přístup k imigrantům vychází do jisté míry z historie každého státu. Vzhledem k tomu, že Česká republika nepatřila v posledních desetiletích k etnicky různorodé společnosti, lze očekávat, že její postoj je založen do jisté míry na snaze začlenit nově příchozí migranty do již existujících struktur.

1.4 Zdroje dat a literatura

1.4.1 Zdroje dat

Hlavním zdrojem statistických dat při hodnocení mezinárodní migrace je Český statistický úřad (ČSÚ), který data zpracovává, vyhodnocuje a zveřejňuje je v publikaci *Cizinci v ČR*, která je dostupná na internetových stránkách ČSÚ <http://www.czso.cz>. V práci je čerpáno z publikace z roku 2006, v níž je k dispozici většina dat za rok 2005. Publikované údaje jsou získány z informačních systémů resortů Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva zdravotnictví ČR a Českého statistického úřadu. V jednotlivých informačních systémech se záznamy o cizincích vzájemně liší a je poměrně obtížné na základě těchto inkoharentních informací vytvořit si ucelenou představu o cizincích na našem území. Tato situace je způsobena především tím, že jednotlivé informační zdroje jsou přizpůsobeny daným resortům, pro které byly zřízeny. Proces sjednocování datových zdrojů s ohledem na vzájemnou srovnatelnost je teprve v počátcích; jedná se o velmi obtížnou proceduru. Tato práce čerpá především z kapitol – Demografické aspekty života cizinců a Ekonomická aktivita cizinců. Další data jsou čerpána z časových řad *Cizinci v ČR* a slouží především k popsání dynamiky růstu počtu cizích státních příslušníků v České republice.

Některá data vycházejí z publikací *Demografická příručka 2006* a *Demografická ročenka České republiky 2005*. Obě jsou dostupné na internetových stránkách ČSÚ.

Třetím zdrojem dat jsou internetové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR <http://www.imigrace.cz>, jež obsahují údaje o struktuře cizinců zapojených do pilotního projektu *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*. Tato data jsou průběžně aktualizována. V práci jsou použita nejaktuálnější data k 31. 5. 2007.

1.4.2 Literatura

Vzhledem k povaze této práce, která se z velké části zabývá teoretickým rámcem imigrační a integrační politiky České republiky, je velká část informací čerpána ze stěžejních vládních dokumentů, o něž se migrační politika České republiky opírá.

Základní publikací zabývající se migrační politikou je kniha od autorů Baršová, Barša „Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku“ (2005), v níž autoři naznačují možnosti, které má Česká republika ve vztahu k přistěhovalectví k dispozici.

Další významnou publikací je kniha „Menšiny a migranti v České republice“ (2001) od T. Šiškové, která na migraci pohlíží optikou různých vědních oborů (např. z pohledu sociálně-psychologického, demograficko-geografického nebo právního) a snaží se přinést informace, jež rozšíří pohled na tuto problematiku.

Dalšími zdroji informací je velké množství článků. Mezi významné odborníky v problematice mezinárodní migrace patří D. Drbohlav, který je autorem či spoluautorem mnoha článků. Velmi přínosný je např. článek „Immigration and the Czech Republic (with Special Respect to the Foreign Labour Force)“ z roku 2003, ve kterém je zachycen vývoj české imigrační politiky (od 90. let do současnosti) se zřetelem k otázkám zaměstnávání zahraniční pracovní síly.

Velké množství článků je zveřejněno např. na internetových stránkách Multikulturního střediska Praha, <http://www.migraceonline.cz>. Na těchto stránkách jsou články, které mapují a hodnotí vývoj legislativy v oblasti migrační politiky a činnost vládních i nevládních organizací a institucí. Dále pak články na stránkách Ministerstva vnitra, <http://www.mvcr.cz>, které jsou přínosné převážně při zpracování migračních toků po roce 1945. Stěžejní je článek od S. Broučka „K některým otázkám migrace na území České republiky po druhé světové válce“ (1998), v němž autor rozděluje migraci po roce 1945 do několika fází, které nereflektují pouze příchod cizinců na naše území, ale zároveň ukazují i jejich příčiny a důvody.

Velkým informačním přínosem jsou také články týkající se pilotního projektu *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků*, umístěné na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, <http://www.imigrace.cz>.

2 Migrace v obecném kontextu

2.1 Definice migrace

Migrace:

Ministerstvo vnitra definuje migraci jako více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi. Je jak příčinou, tak i důsledkem prostorových změn v organizaci společnosti. Je to proces, v němž jednotlivec či skupina osob opouští obvyklé místo pobytu, aby našel či našla lepší místo k životu. Migraci lze zkoumat z hlediska několika rovin a úhlů pohledu.

2.1.1 Druhy migrace

Podle směru pohybu rozeznáváme:

- imigraci – přistěhování se do určité oblasti
- emigraci – vystěhování se z určité oblasti

Obvykle slabším protiproudem emigrace je reemigrace, kdy se do své mateřské země po delší nepřítomnosti vrací dřívější emigranti. V případě, že je tato akce organizována státem, mluví se zpravidla o repatriaci. Narozdíl od reemigrace bývá financována státem (Roubíček 1997).

Podle území, na kterém probíhá, rozeznáváme:

- migraci vnitřní (vnitrostátní), která probíhá v rámci jednoho státu, obvykle mezi jeho regiony
- migraci vnější (mezinárodní), kdy dochází k překročení státních hranic

Podle časového hlediska členíme migraci na:

- krátkodobou (dočasnou) – představující pouze přechodné působení na území hostitelského státu
- dlouhodobou (trvalou) – která představuje usídlení dané osoby v cizí zemi

Podle dodržování zákonů dané země rozlišujeme:

- migraci legální
- migraci nelegální

Podle příčin a motivů dělíme migraci na:

- dobrovolnou, která vyplývá z vlastní iniciativy migranta s úmyslem opustit zemi. Lidé migrují zejména za účelem studia, sjednocení rodiny, zaměstnání či z jiných osobních důvodů.
- vynucenou, jejímiž příčinami jsou vnější faktory ohrožující samotnou existenci jednotlivce. Jde o situace, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce. Mezi tyto faktory lze

zařadit například válečné či etnické konflikty, ekologické havárie, přírodní katastrofy nebo pronásledování z různých důvodů náboženských, rasových atd.)

Podle počtu migrujících osob rozeznáváme:

- migraci individuální – stěhování jednotlivců
- migraci kolektivní – stěhování skupin, jednotlivců či rodin společně

2.2 Definice pojmů souvisejících s procesem migrace

Cizinec

Podle zákona 326/1999 Sb. v platném znění je cizincem fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, a to včetně občanů Evropské unie.

Podle definice stanovené pro účely *Koncepce integrace cizinců* je cizincem osoba, která nemá státní občanství České republiky a žije na území České republiky legálně nejméně po dobu jednoho roku. Jedná se o osoby s uděleným pobytem, platným azylem v České republice nebo s vízem vydaným za účelem sloučení rodiny (pokud cizinec, se kterým se slučují, pobývá na území České republiky legálně déle než jeden rok).

Tato práce se nezabývá žadateli o azyl ani azylanty, protože tvoří specifickou skupinu cizinců na našem území a vztahuje se na ně odlišná legislativa.

Pojem *imigrant* bude v této práci používán ve stejném významu jako pojem *cizinec*.

Migrační saldo

Migrační saldo – rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých ve zkoumaném územním celku. Společně s přirozeným přírůstkem je základním údajem pro bilance obyvatelstva. Převažuje-li počet přistěhovalých do územní jednotky nad počtem vystěhovalých, jde o pozitivní migrační saldo, tedy migrační růst (zisk). Je-li naopak počet vystěhovalých vyšší než počet přistěhovalých, jde o negativní migrační saldo, tedy migrační úbytek (ztrátu).

Migrační obrat

Migrační obrat – úhrn přistěhovalých a vystěhovalých za stanovenou územní jednotku za určité období, zpravidla za kalendářní rok. Počítá se za celý stát (součet počtu přistěhovalých do České republiky a vystěhovalých z České republiky) a za jednotlivé oblasti.

Migrační politika

Migrační politiku vytváří soubor právních norem, politických rozhodnutí a dalších nástrojů určených k usměrňování cizinců na území národních států a určujících podmínky pobytu cizinců v zemi (Horáková 2002). Migrační politika má dvě základní roviny. První je tzv. „immigration policy“,

kteřá bude v této práci nazývána „imigrační politika“. Jejím úkolem je řídit výběr a přijímání cizinců do dané země, v tomto případě do Československa resp. České republiky. Zahrnuje jak boj proti nelegální migraci (např. deportaci nelegálních imigrantů, vyšší tresty pro převaděče atd.), tak kontrolu a regulaci legálních migračních proudů (např. zpřísnění hraničních kontrol, pravidel pro sjednocování rodin atd.). Druhou rovinnou migrační politiky je tzv. „immigrant policy“, která řeší otázky začleňování jedince do společnosti a hledá způsob, jak mají jednotlivé státy reagovat na diverzitu obyvatelstva způsobenou imigrací. V této práci bude tento druh politiky nazýván „integrační politika“. Přestože se migrační politika člení na tyto dílčí části, nejde o žádné striktní dělení, neboť imigrační a integrační politika jsou úzce propojené (Geddes 2003).

2.3 Teoretické pojetí mezinárodní migrace

Současné migrační pohyby mají mnoho příčin a důsledků a dosud chybí jedna obecná teorie migrace. Otázkou je, zda je vůbec možné, aby byla někdy v budoucnu ustavena (Drbohlav 1999). Teorie mezinárodní migrace se často liší především v tom, která z příčin při vzniku migrace je považována za hlavní. Jedna z možností dělení teorií migrace může být podle jednotlivých fází migračního průběhu.

2.3.1 Teorie vysvětlující počátek mezinárodní migrace

1. Neoklasická ekonomická teorie

Hlavní motiv migrace je podle neoklasické ekonomické teorie spatřován v rozdílných mzdách a pracovních příležitostech mezi dvěma zeměmi (Massey et al. 1993). Teorie je založena na push (vypuzování) a pull (přitahování) faktorech. Push faktory podněcují pracovníky, aby se stěhovali za práci do země s vyššími životními standardy. Pull faktory představují zaměstnavatele (poptávku na trhu práce) a jejich snahu zaměstnat cizince, který bude pracovat v rozvinuté zemi za nižší mzdu. V krátkodobém pohledu dochází k výkyvům na straně poptávky a nabídky po práci. Z dlouhodobého hlediska by mělo dojít k vyrovnání mezd a množství práce. Migrant je racionálně uvažující subjekt, který se snaží maximalizovat svůj užitek, a proto migruje do země, kde očekává vyšší příjem. Současně dochází k přesunu kapitálu (jako jednoho z výrobních faktorů) do rozvojové země. V momentě, kdy dojde k vyrovnání relativních příjmů, migrační tok skončí.

2. Nová ekonomie migrace *New (doxhold) economics*

Teorie vychází z výzkumů, které studovaly migraci z venkova do měst a byly prováděny v zemích třetího světa, převážně v Mexiku (Baršová, Barša 2005). Tato teorie tvrdí, že základní jednotkou při rozhodování o migraci není izolovaný jedinec, ale celé rodiny. Domácnosti vyšlou vhodného člena z venkova na pracovní trh do města, odkud jedinec zasílá část svých výdělků. Zbytek rodiny představuje záchranou síť v případě jeho/jejího neúspěchu. Cílem nemusí být maximalizace

majetku, ale snaha o minimalizaci rizika v zemi původu. Za hlavní rizika jsou považovány nejisté ekonomické podmínky v zemi původu.

3. Teorie dvojího pracovního trhu

Podle teorie dvojího pracovního trhu je migrace vyvolávána pull faktory (faktory přitahování), které jsou vysílány vyspělými zeměmi do zemí méně vyspělých. Určitá zaměstnání nejsou ve vyspělých zemích poptávána z důvodu nízké prestiže. To vyvolává poptávku po migrující pracovní síle, která by na přechodnou dobu obsadila tato volná místa. Pracovníci ze zahraničí vědí, že dané zaměstnání v cizí zemi je krátkodobou záležitostí, takže to neohrozí jejich sociální status v mateřské zemi. Poptávka po těchto zaměstnáních ze strany cizinců udržuje cenu práce v daném segmentu na stejné úrovni, v krátkém období může mzda klesnout. Teorie vysvětluje situaci, kdy je vysoká nezaměstnanost v hostitelské zemi a zároveň silná poptávka po těchto zaměstnáních ze strany cizinců. Upozorňuje také na možný konflikt v rámci hostitelské země, který nastává v momentě, kdy se zahraniční pracovníci chtějí definitivně usadit v hostitelské zemi a chtějí zrovnoprávnit své postavení s občany dané země. Tato teorie odráží situaci ve vyspělých zemích v 50. a 60. letech, kdy zde probíhaly náborové akce zahraničních pracovníků na málo kvalifikované profese (Baršová, Barša 2005).

4. Teorie světových systémů

Teorie světových systémů se snaží dokázat, že migrace je součástí procesů kapitalistické akumulace, která těží z nerovnosti mezi vyspělými zeměmi a zaostalou periferií. Pozornost vyspělých zemí je upřena na hledání půdy, přírodních zdrojů, pracovních sil a nových spotřebitelských trhů. Vyspělé země neustále expandují do periferií a zdejší obyvatelé se stávají námezdní pracovní silou. (Masey et al. 1993). Tyto mechanismy rozvracejí sociální a ekonomické vazby v periferních oblastech a nutí tamní obyvatele k emigraci; většinou pak do urbanizovaných center vyspělých zemí, kde je poptávka po migrační pracovní síle.

2.3.2 Teorie vysvětlující trvání mezinárodní migrace

1. Institucionální teorie

Tato teorie klade důraz na instituce, které z migračních toků profitují. Jedná se jak o státní, tak soukromé instituce, které jsou poptávány příchozími imigranty. Může jít o ilegální činnosti, např. převaděčství, vystavování falešných pasů atd., ale také o humanitární pomoc imigrantům jako je třeba poradenství nebo dočasné ubytování.

2. Teorie sítí

Tato teorie zdůrazňuje význam mezilidských vazeb v migračním procesu. Mezi migranty navzájem vznikají nejrůznější vztahy a sítě, ať již mezi migranty a těmi, kteří zůstávají v zemi původu,

nebo mezi migranty první a druhé generace apod. O těchto vazbách se někdy mluví jako o tzv. sociálním kapitálu usnadňujícím migraci, neboť ulehčuje jak rozhodnutí migrovat, tak současně i vstup do země a následné první kroky v dané zemi (Rabušic, Burjanek 2003).

3. Teorie kumulativních příčin

Teorie kumulativních příčin vysvětluje, proč dosahuje migrace tak velkých rozměrů, a tvrdí, že existence migrace vytváří řadu efektů, které z důvodu vzájemného posilování zvyšují pravděpodobnost další migrace (Rabušic, Burjanek 2003). Zaměstnání, která získají v povědomí lidí status práce pro přistěhovalce, již budou velice těžko obsaditelná místním obyvatelstvem, a to i v období vysoké nezaměstnanosti. To vyvolává stálou poptávku po cizincích ochotných přijmout tato zaměstnání.

3 Vývoj migračních toků v České republice

Při sledování počtu obyvatel je největším problémem právě statistika mezinárodní migrace, v níž se nachází velké množství nepřesností. Při interpretaci výsledků musíme proto brát v úvahu i předpoklad, že ačkoliv je při sledování migračních toků využíváno všech dostupných oficiálních zdrojů, je nutné při jejich hodnocení vycházet z řady odhadů.

3.1 Vývoj migračních toků do 2. světové války

Území dnešní České republiky – Čechy, Morava a část Slezska – patřilo od poloviny 19. století až po 90. léta 20. století k vystěhovaleckým krajům. Dokazuje to statistika pohybu obyvatelstva od konce 18. století. V 19. století byla sice i některá období migračního zisku způsobena přistěhovalectvím ze západu, např. v důsledku Francouzské revoluce nebo napoleonských válek, avšak to na emigračním rázu českých zemí nic neměnilo. Na počátku 20. století se migrační ztráta prohlubovala. Docházelo k posilování českých menšin převážně v Rakousku, zejména ve Vídni, ale i v zámoří – USA, Kanada, jihoamerické země (Srb 2001). Mezi lety 1850 až 1914 opustilo území dnešní České republiky téměř na 1,6 milionu obyvatel (Horáková 2000). Také v období tzv. První republiky (tj. od roku 1918 do roku 1939) převládala emigrace. Významný vliv na objem emigrace do určitých zemí měly zejména jejich migrační zákony. Například restriktivní imigrační politika v USA vedla k postupnému snižování počtu emigrantů z našich zemí. Od roku 1920 do roku 1939 poklesl počet obyvatel vlivem migrace asi o 90 tisíc osob (Drbohlav 2004).

3.2 Migrační toky od 2. světové války do roku 1989

Po 2. světové válce můžeme vysledovat podle Broučka (1998) šest témat charakterizujících migrační toky v Československu.

Prvním je *vysídlení*, kdy v reakci na výsledky 2. světové války došlo v letech 1945–1947 k vysídlení 3,2 milionu Němců a 90 tisíc Maďarů z tehdejšího území Československa – jednalo se zejména o obyvatelstvo z pohraničních oblastí.

Částečnou kompenzací tohoto úbytku byla *reemigrace* Čechů a Slováků pobývajících v zahraničí. V průběhu pěti let po ukončení 2. světové války se do Československa vrátilo okolo 220 tisíc osob. Reemigrace probíhala dvojím způsobem – jednotlivě a organizovaně. Toto nově přistěhované obyvatelstvo pak většinou mířilo do oblastí po německých vysídleních v pohraničních oblastech, kde tvořilo až 1/11 novoosídleneckých lokálních společenství.

Dalším tématem pohybu obyvatelstva poválečného Československa je *vnější migrace*, kterou můžeme rozdělit do tří typů. První variantou je vystěhovalectví, o němž lze hovořit v případě

legalizovaného pobytu za hranicemi českých zemí. Další variantou je emigrace, které bývá vedle motivu ekonomického připisován také motiv politický. V mnoha případech se jedná o nelegalizovaný pobyt. Specifickým typem emigrace vynucené je poslední varianta – exil, k němuž docházelo pod politickým tlakem po převratu v únoru 1948 a po okupaci Československa v roce 1968. Podle odhadů opustilo republiku v těchto dvou hlavních vlnách přibližně 500 tisíc osob. Mezi těmito emigranty bylo velké zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osob.

Silná *vnitřní migrace* byla charakteristická pro roky 1950–1991, kdy docházelo k přesunu obyvatelstva z východní části země (ze Slovenska) do českých zemí. Celkem došlo k přesunu asi 670 tisíc osob.

Takzvaná *jinoetnická imigrace*, v letech 1945–1989, je pátým tématem. Šlo převážně o imigranty ze zemí socialistického bloku (např. z Bulharska). V některých případech se jednalo i o levicově orientované jednotlivce a skupiny považující se za politické uprchlíky. Významným fenoménem byla v této době rovněž pracovní migrace, která byla před rokem 1989 založena na systému plánovaného hospodářství a na internacionální pomoci. V 70. a 80. letech pracovali na území Československa zejména občané sousedních států – Maďaři a Poláci, ale i občané států nejen zeměpisně, ale i kulturně značně vzdálených (např. Vietnam, Kuba, Mongolsko). V tomto období chyběla v našem hospodářství pracovní síla, a proto se o této migraci hovoří jako o tzv. „dovoze pracovní síly“. Systém zaměstnávání byl tehdy zajišťován formou mezivládních dohod uzavřených s Polskem, Vietnamem, Kubou, Mongolskem, Angolou, Korejskou lidově demokratickou republikou, Kyprem a Maďarskem. Tento systém fungoval až do roku 1989 (Boušková 1998).

Šestá téma, *dramatická změna po roce 1989*, je velmi rozsáhlé, a proto je mu věnován samostatný oddíl (kapitola 3.3).

Několikrát jsou v práci zmiňovány nepřesnosti oficiálních statistik zahraničního stěhování; právě největší nedostatky jsou shledávány v období od roku 1948 do roku 1989. Celkový úbytek počtu obyvatel formou tzv. „ilegální migrace“ se za celé toto období odhaduje na 485 tisíc obyvatel, přičemž největší podíl připadá na období let 1948 až 1950, kde se odhaduje úbytek okolo 252 tisíc osob (Srb 2001).

3.3 Migrační toky po roce 1989

Do roku 1989 byl počet imigrantů malý, v 80. letech se pohyboval v řádu do 2,5 tisíc ročně (Horáková 2000). Totalitní Československo prosazovalo etnickou homogenizaci společnosti, stejně tak jako kulturní a sociální uniformizaci. V důsledku poklesu jazykové a kulturní otevřenosti ztratila česká společnost kontakt s vývojem v západní Evropě. Na počátku 90. let se v České republice objevil nový fenomén, který doprovázel změněnou ekonomickou a politickou situaci. Byla jím silná mezinárodní migrace (Drbohlav 2003). S blížícím se vstupem České republiky do Evropské unie vzrostl tlak na schopnost české společnosti obstát v otevřené konkurenci

multinárodních/multikulturních prostředí. V překonávání strukturální i výkonové zaostalosti má Česká republika možnost opřít se o zkušenosti imigrantů, kteří se mohou podílet na obratu těchto nepříznivých trendů vnučených v období násilné izolace (Gabal 2004).

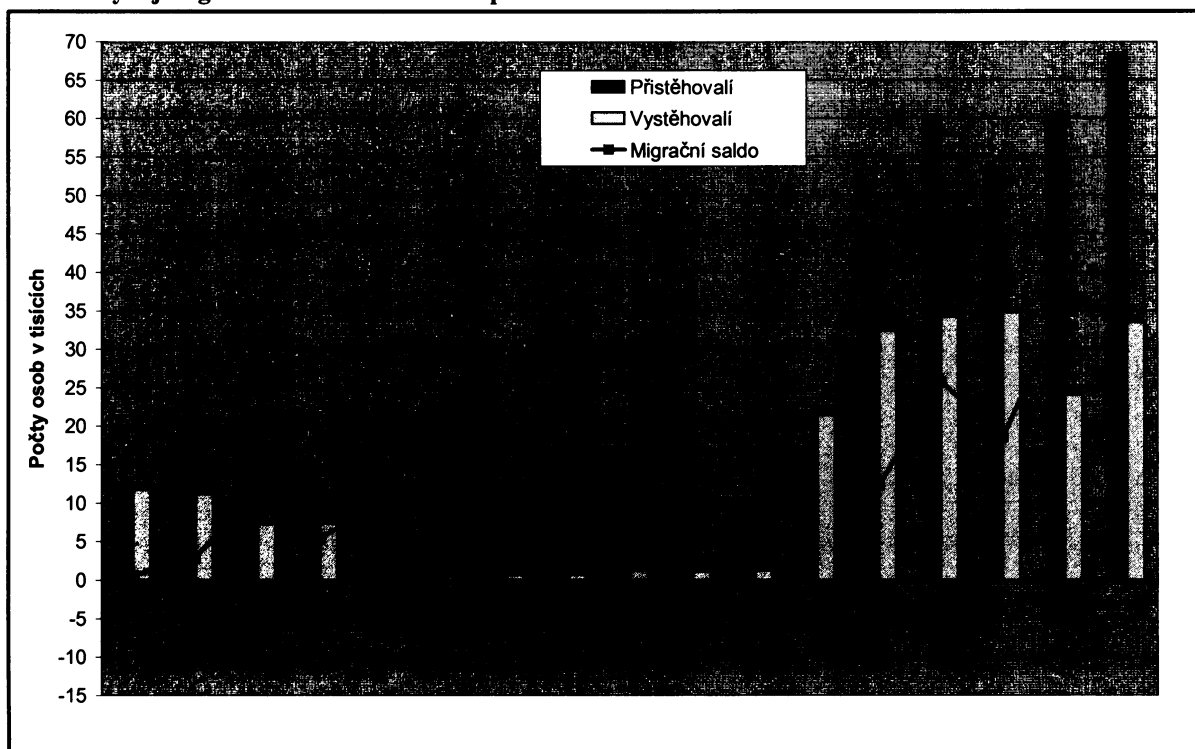
Po pádu komunistického režimu v roce 1989 začalo přistěhovalectví hrát významnější roli ve změně demografické struktury obyvatelstva. Česká republika se dostala v oblasti migrace do podobné situace jako některé státy Evropské unie (Portugalsko, Itálie, Španělsko), které v poválečném období patřily nejprve k zemím vystěhovaleckým a v současnosti se proměňují v země imigrační (Horáková 2000).

3.3.1 Vývoj počtu přistěhovalých (vystěhovalých) do (z) České republiky v letech 1990–2006

Během let 1990 až 2006 se do České republiky přistěhovalo asi 431 tisíc osob a vystěhovalo se přibližně 224 tisíc osob. Pozitivní saldo zahraniční migrace tak činí cca 207 tisíc osob. Do statistiky migrace byli od roku 2001 nově zahrnuti i cizinci s dlouhodobým pobytem na území České republiky, tj. s pobytem na základě víza nad 90 dnů podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, v platném znění. Tato změna vedla k realističtějšímu zachycení skutečných migračních toků, ale z tohoto důvodu je nemožné srovnávat data před a po roce 2001.

K největšímu migračnímu obratu přes hranice státu do roku 2000 došlo v letech 1990 až 1992, kdy jeho výše činila okolo 25 tisíc osob ročně. Od roku 1993 se počty migrantů začaly stabilizovat a počet přistěhovalých se pohyboval okolo 10 tisíc osob ročně až do roku 2000. Přestože není možné srovnávat data před rokem 2001 a po něm, kvůli odlišné evidenci přeshraničního pohybu, je zjevné, že počet osob přicházejících do České republiky neustále roste. Výrazný nárůst počtu cizinců od roku 2001 dokazuje, jak velký vliv má tzv. dočasná migrace, která v podstatě do této doby nebyla zachycována. Emigrace domácího obyvatelstva dosáhla maximálních hodnot na počátku devadesátých let 20. století. Maximální počty emigrantů byly zaznamenány v letech 1990 a 1991, cca 12 tisíc osob. V dalších letech se jejich počet postupně snižoval a od roku 1994 začalo docházet ke stabilizaci (počet osob činil pouze několik stovek ročně). Hlavním důvodem tohoto úbytku byl pokles atraktivity ekonomicky vyspělejších států v důsledku zvyšujícího se životního standardu v České republice (Drbohlav 2004). Od roku 2001 se počty opět zvyšovaly díky úpravě statistické metodiky.

Graf 1: Vývoj migračního salda v České republice v letech 1990–2006

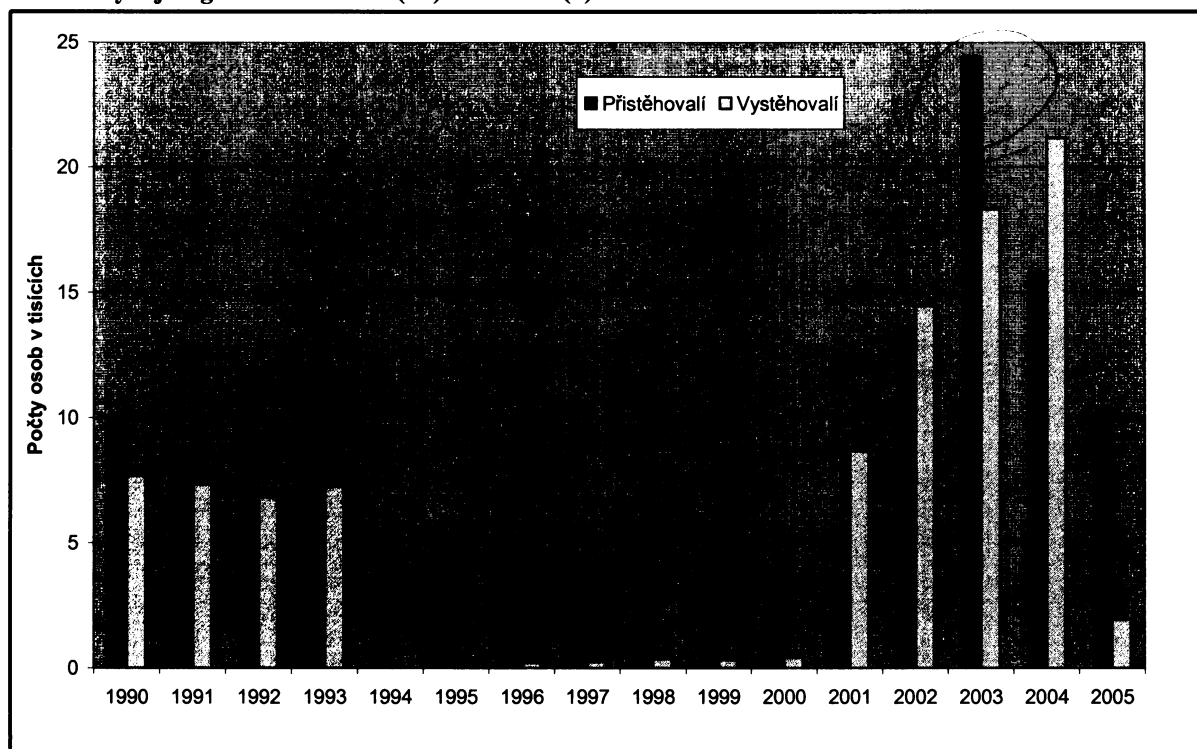
Zdroj: Demografická příručka 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

3.3.2 Vývoj migračních toků ze (na) Slovenska(o) v letech 1990–2005

V celé historii Československa hrála nejdůležitější roli migrace se Slovenskem. Před rozdělením Československa (tj. před 1. 1. 1993) byly hodnoty vystěhovalých i přistěhovalých relativně vysoké (počet přistěhovalých se pohyboval okolo 10 tisíc osob ročně, vystěhovalých okolo 7 tisíc osob ročně). Ještě v roce 1993 dosahoval migrační obrat relativně stejně vysokých hodnot, tj. cca 15 tisíc osob. Od roku 1994 se však počty osob výrazně snižovaly. Počet přistěhovalých dosahoval hodnot okolo 3 tisíc osob ročně a vystěhovalých bylo pouze několik stovek osob. Další nárůst migračního obratu, který můžeme zaznamenat, byl až v roce 2001, kdy se přistěhovalo cca 3 tisíce osob a vystěhovalo cca 8 tisíc osob. Tento nárůst byl samozřejmě způsoben zahrnutím cizinců s přechodným pobytem. V roce 2005 byl evidován výrazný pokles přistěhovalých osob ze Slovenska, což je možné vysvětlit tím, že po vstupu do Evropské unie se občanům Slovenské republiky otevřely nové možnosti migračních směrů díky liberalizaci podmínek pro volný pohyb pracovní síly. *jaké to...*

Na počátku devadesátých let měla migrace ze Slovenska většinový podíl na celkové migraci, avšak v průběhu devadesátých let nabývala stále více na významu imigrace z ostatních zemí, a proto podíl slovenské imigrace a emigrace v procentuálním zastoupení klesal. Do České republiky začali přicházet zejména imigranti z politicky nestabilních oblastí (např. Ukrajiny), které se v daném období potýkaly s vážnými hospodářskými problémy. Příchod imigrantů z ekonomicky vyspělých zemí byl stále slabý. Více než polovinu imigrantů (v některých případech až tři čtvrtiny) z celkového počtu z vyspělých ekonomických zemí tvořili reemigranti českého původu (Horáková 2000).

Graf 2: Vývoj migračních toků ze (na) Slovenska(o) v letech 1990–2005

Zdroj: Demografická příručka 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

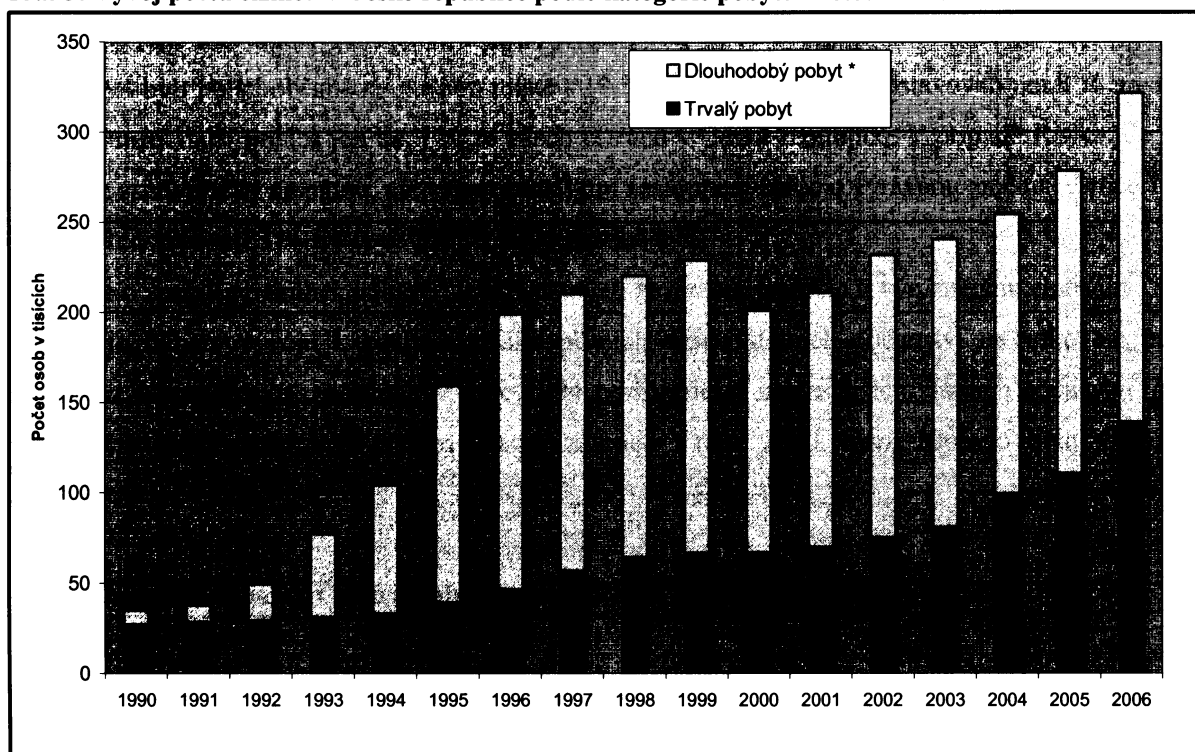
3.3.3 Vývoj počtu cizinců v České republice v letech 1990–2006

Po roce 1989 se celkový počet legálně usazených cizinců neustále zvyšoval. Mezi lety 1994 a 1997 se jejich počet dokonce zdvojnásobil, ze zhruba 105 tisíc osob na 210 tisíc osob. Jediným rokem, kdy došlo k přerušení kontinuálního růstu počtu osob, byl rok 2000, kdy došlo k velkému úbytku cizinců – snížení o cca 30 tisíc osob. Tento vývoj lze přičíst změnám v legislativě, kdy 1. 1. 2000 vstoupil v platnost zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, který v původní formě před novelizací podstatně zpřísnil vstupní a pobytový režim většiny cizinců v České republice (viz kapitola 4.3). Některá ustanovení byla zmírněna novelou tohoto zákona platnou od 1. 7. 2001. Počet cizinců tedy opět narůstal – z 210 tisíc v roce 2001 vzrostl na 321 tisíc v roce 2006.

Dlouhodobé pobyty (s vízem nad 90 dnů) vykazovaly během celých devadesátých let 20. století značný nárůst. Citelný pokles dlouhodobých pobytů byl zaznamenán v roce 2000, což byla reakce na schválení již výše zmíněného cizineckého zákona. Od roku 2001 byl zaznamenáván opětovný nárůst, avšak ne již tak dynamický jako v předchozích letech. V roce 2006 bylo evidováno přibližně 182 tisíc povolení k dlouhodobému pobytu. Tento počet je asi 23krát vyšší ve srovnání s rokem 1990.

Trvalé pobyty zaznamenávají po celou dobu vzrůstající tendenci, avšak nejde o nijak dramatický vývoj. V roce 2006 bylo evidováno asi 139 tisíc udělených trvalých pobytů, což je asi 5krát více než v roce 1990.

Graf 3: Vývoj počtu cizinců v České republice podle kategorie pobytu v letech 1990–2006

Zdroj: Cizinci v ČR (časové řady); [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

*v kategorii dlouhodobý pobyt je zahrnut do roku 2000 pobyt dlouhodobý; mezi roky 2000–2003 pobyt na víza nad 90 dnů; od roku 2004 pobyt přechodný (občanů Evropské unie a jejich rodinných příslušníků), dlouhodobý pobyt a pobyt na víza nad 90 dnů (cizinců z třetích zemí)

I přes trend zvyšujícího se počtu cizinců s povoleným pobytem na našem území se Česká republika stále řadí na poslední místa z hlediska počtu imigrantů ve srovnání se státy Evropské unie. Příčinu lze hledat, jak již bylo uvedeno výše, především v dlouholeté politické izolaci, která trvala až do roku 1989.

3.3.4 Vývoj struktury cizinců v České republice podle státního občanství v letech 1994–2006

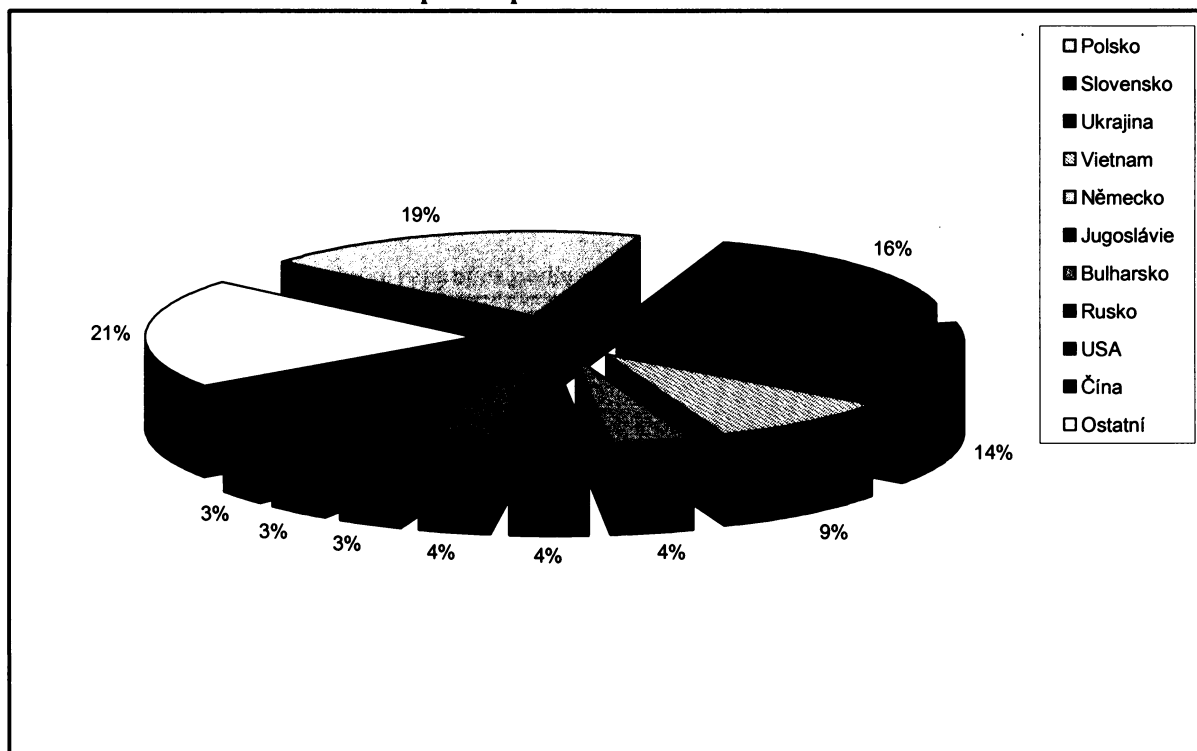
Data evidující strukturu cizinců podle státního občanství poskytuje ČSÚ až od roku 1994. Pro průřez vývojem deseti nejpočetnějších státních občanství byly zvoleny roky 1994, 2000, 2006. Mezi lety 1994 a 2006 došlo ve struktuře cizinců podle občanství na prvních pěti pozicích pouze k jedné výměně. Z první „pětky“ vypadlo oproti roku 1994 Německo a bylo nahrazeno Ruskem, jinak se jednalo jen o změny pořadí. Ukrajínští občané byli v roce 1994 třetím nejpočetnějším občanstvím v České republice se 14 %, v roce 2000 již zaujímali první místo s 25 % a v roce 2006 již představovali 32 % z celkového počtu cizinců na území České republiky. Cizinci se slovenským občanstvím tvořili po celou dobu velkou část všech cizinců na našem území a jejich podíl v roce 1994 byl 16 %, v roce 2000 tvořil podíl dokonce 22 %, v roce 2006 byl zaznamenán pokles podílu na 18 %, což lze zdůvodnit vstupem Slovenska do Evropské unie. Podíl cizinců s vietnamským občanstvím na celkovém počtu cizinců v České republice vzrostl, v roce 1994 tvořil podíl jen 9 %, v roce 2002,

resp. 2006 již představoval 12 %, resp. 13 %. Absolutní počty polských občanů sice stouply, ale ne tak rapidně jako u ostatních občanství, a proto jejich podíl na celkovém počtu cizinců klesal. Zatímco v roce 1994 byli polští občané na prvním místě s 19 %, v roce 2000 již představovali jen 8 % a v roce 2006 je patrný další pokles jen na 6 % ze všech cizinců v České republice. V případě Ruska jde sice o posun z osmé příčky na pátou, ale v procentuálním zastoupení nešlo o výraznou změnu. V roce 1994 Rusové představovali 3 % a v roce 2000 a 2006 shodně 6 %.

Pokud jde o změnu ve druhé „pětce“, lze konstatovat, že ani zde nedošlo k výraznějším změnám.

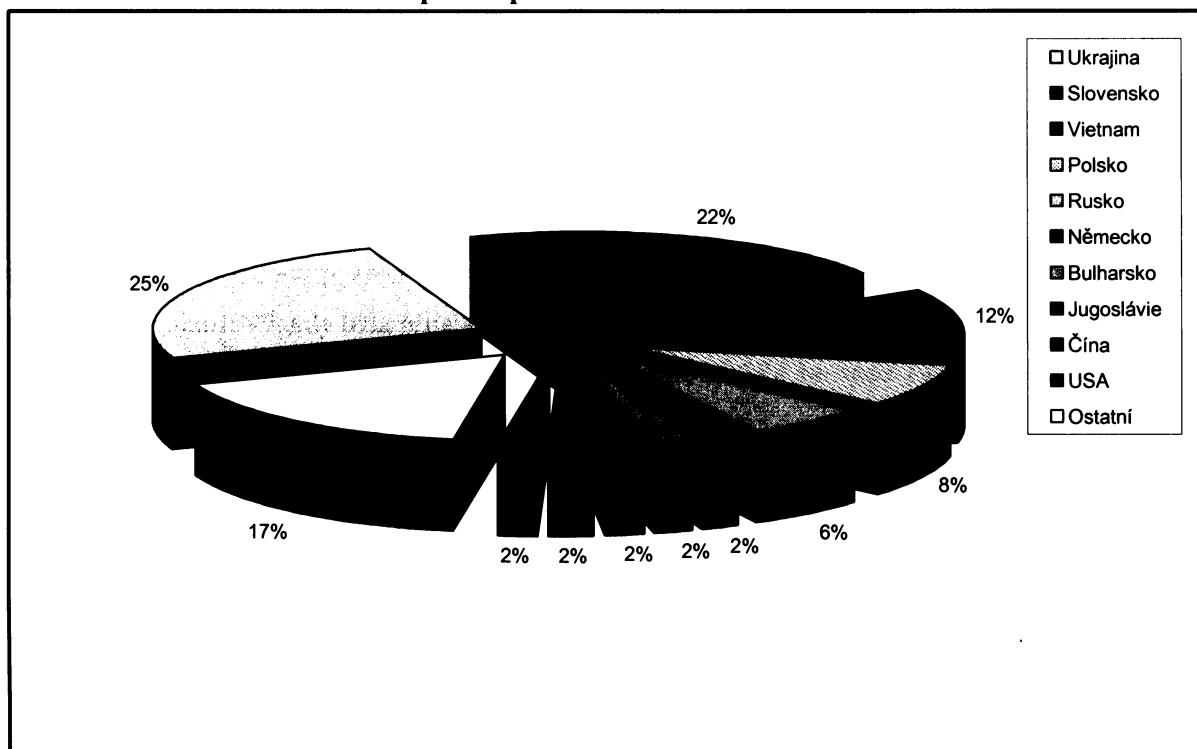
Dále došlo během vývoje k posílení podílu prvních deseti státních občanství na celkovém počtu cizinců na území České republiky. V roce 1994 tvořilo deset nejčastějších státních občanství 79 % z celkového počtu cizinců na našem území, zatímco v roce 2000, resp. 2006 to bylo již 83 % resp. 84 %.

Graf 4: Struktura cizinců v České republice podle státního občanství cizinců v roce 1994

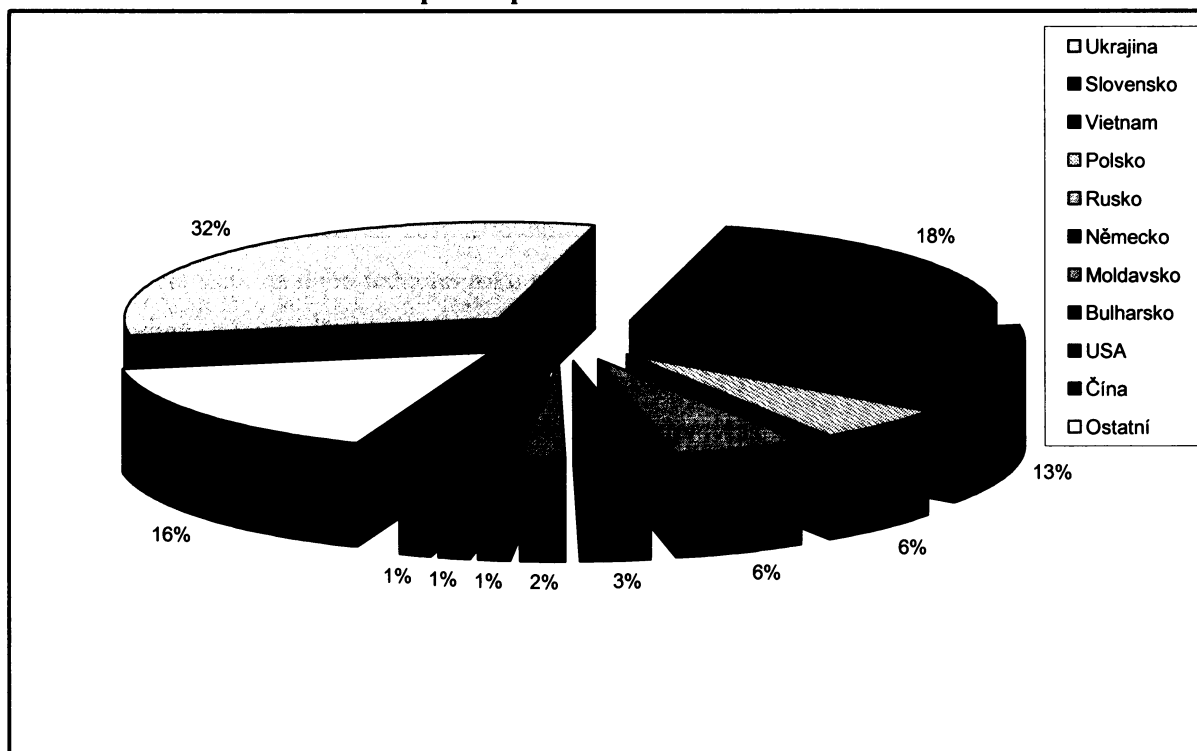
Zdroj: Cizinci v ČR (časové řady); [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Graf 5: Struktura cizinců v České republice podle státního občanství cizinců v roce 2000

Zdroj: Cizinci v ČR (časové řady); [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Graf 6: Struktura cizinců v České republice podle státního občanství cizinců v roce 2006

Zdroj: Cizinci v ČR (časové řady); [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

4 Migrační politika České republiky po roce 1989

V této kapitole je nastíněn vývoj české (československé) migrační politiky po roce 1989. Samotný počátek současného stavu byl ve znamení odbourávání vízových povinností pro státy západní Evropy a liberalizace cizineckého zákona. Starý zákon o pobytu cizinců, platný od roku 1965, nebyl za celou dobu platnosti ani jednou pozměněn a v roce 1992 byl nahrazen novým zákonem. Tato právní norma platila až do roku 1999, kdy byla přijata nová, od té doby již mnohokrát novelizovaná.

Podle etap formování migrační politiky můžeme období po roce 1989 rozdělit do tří period – na léta 1990–1995, 1996–1999 a od roku 2000 do současnosti.

4.1 Období 1990–1995

Po pádu „železné opony“ se stalo Československo pro mnohé cizince přitažlivou oblastí. V centru veřejného i odborného zájmu byla především otázka vízové politiky, která měla díky zrcadlovému efektu bezprostřední vliv na možnosti pohybu českých občanů (Uhl 2005).

První polistopadový zákon o pobytu cizinců nabyl účinnosti v září 1992. Nový zákon č. 123/1992 Sb. měl liberální charakter. Jeho předmětem nebylo řízení migračních toků, ale především sledování a evidence migrace – v případě potřeby umožňoval policejním složkám zasáhnout proti nelegálním cizincům a migrantům. Z jeho znění vyplývalo, že cizinec mohl získat krátkodobý, dlouhodobý nebo trvalý pobyt. O povolení k pobytu mohlo být zažádáno pouze na českém území a nikoliv na zastupitelských misích v zahraničí. V praxi to znamenalo, že cizinec mohl přijet jako turista, sehnat si práci a následně pobyt legalizovat. Krátkodobý pobyt byl vydáván na 180 dnů, zejména za účelem turistických cest. Dlouhodobý byl vydáván na dobu potřebnou k dosažení účelu pobytu, nejdéle však na dobu jednoho roku s možností prodloužení. Nejčastěji byl udělován za účelem sloučení rodiny, z humanitárních důvodů či z důvodů zahraničně-politického zájmu České republiky nejdéle na dobu pěti let s možností dalšího prodloužení. Migrační politika v tomto období měla sice liberalistické rysy, co se týká tolerance cizince, nikoliv však jeho přijetí. Pokud cizinec neuzavřel sňatek s občanem České republiky, neměl šanci se v zemi legálně usadit natrvalo (Baršová, Barša 2005).

Dalšími jevy, které se vyskytly bezprostředně po pádu železné opony, byl začátek návratové migrace (která samozřejmě pokračovala i v následujících obdobích) a příliv cizinců z oblastí zasažených válečným konfliktem.

Návratovou migraci lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu představovaly návraty emigrantů, kteří republiku opustili v době komunismu, tzn. že přicházeli většinou z vyspělých „západních“ států, druhou skupinou pak byli příslušníci komunit z východní Evropy, Balkánu a Asie. V obou případech se tak stalo mimo kontext širších strategických úvah o migraci a přistěhovalectví.

Návrat krajanů ze starších migračních vln s sebou přinesl citlivou otázku přijatelnosti etnicky selektivní imigrační politiky. Stát se rozhodl prosadit „střední cestu“, kdy pomoc nabídl jen těm, kteří splňovali podmínku „ohrožení“ v zemi původu. Žít ve stavu ohrožení v úředním jazyce znamenalo být krajanem původem z vybraných „ohrožených“ teritorií – Kazachstán, Rusko, Uzbekistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán, Ázerbajdžán, Arménie, Gruzie a od roku 1996 také Republika Bosna a Hercegovina.

Na základě příchodu cizinců (žadatelů o azyl, uprchlíků a osob přicházejících z oblastí válečných konfliktů), kteří vyžadovali pomoc společnosti, byly v tomto období vytvořeny základní právní regulace – zejména zákon č. 498/1990 Sb., o uprchlících.

4.2 Období 1996–1999

Pro tuto periodu je charakteristické nejen zpřísnování cizineckých předpisů, ale i praxe. Důvodem změn byl např. růst nezaměstnanosti, uvědomování si dopadů nelegální migrace a snaha o splnění požadavků pro vstup do Evropské unie. Česká republika bohužel neměla příliš možnost zasahovat do vytváření dokumentů. Harmonizace s předpisy Evropské unie byla velmi náročná a velmi vyčerpávala existující odborné i lidské kapacity státního aparátu. Kvůli tomu nebylo možné vytvořit ucelenou národní migrační strategii (Baršová, Barša 2005). Podle Drbohlava (1998, str. 1) se dá říci, že se zde „migrační politika vytvořila „sama“, a to zejména postupnou integrací do západoevropských struktur“.

V tomto období byl přijat nový cizinecký a azylový zákon (Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky a zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů), oba vstoupily v platnost 1. 1. 2000. Hlavně díky ^{novému} značně restriktivnímu cizineckému zákonu zde došlo ke krátkodobému snížení počtu imigrantů. Hlavní změnou oproti předchozímu zákonu č. 123/1992 Sb. byla změna ve stanovení podmínek vstupu cizince na území České republiky a jeho pobytu na něm. V novém zákoně byl pobyt cizince rozdělen pouze na pobyt přechodný a trvalý. Zákon zároveň umožnil všem cizincům, aby po deseti letech dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt, čímž bylo alespoň nepřímě připuštěno, že dočasní imigranti mohou být potencionálními trvalými přistěhovalci.

4.3 Období 2000–současnost

V tomto období nebyl přijat žádný nový zákon upravující pobyt cizince na našem území a zároveň také nedošlo k vytvoření nového zákona o azylu. Zákon č. 325/1999 Sb. a také zákon č. 326/1999 Sb. byl od doby nabytí platnosti několikrát novelizován.

Migrační politiku v těchto letech je možno charakterizovat třemi trendy. Vzhledem k tomu, že tomuto období jsou věnovány následující dvě kapitoly, budou trendy charakterizující třetí období nastíněny velmi stručně (Baršová, Barša 2005).

(1) Od roku 2000 dochází ke zvýšené pozornosti v dílčích problémech migrační politiky státní moci. Došlo k prvním pokusům o formulaci imigračních a integračních politik.

Více se tomuto tématu věnují následující dvě kapitoly.

(2) V důsledku přistoupení České republiky k Evropské unii se vláda začala urychleně snažit o harmonizaci migrační politiky a praxe České republiky s Evropskou unií. Jako příklad lze uvést zkrácení čekací lhůty na získání trvalého pobytu, což upravuje novela zákona č. 326/1999 Sb. z roku 2006 – zákon 161/2006 Sb. ze dne 16. března 2006. Do této doby musel cizinec čekat na podání žádosti o trvalý pobyt plných deset let, nyní je tato lhůta zkrácena na pět let. Po uplynutí pětileté lhůty vzniká nárok na udělení trvalého pobytu. S opatřením v oblasti integrace však tato úprava není provázána.

V současné době je předložen Poslanecké sněmovně návrh novely zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky (po druhém čtení). Do návrhu je zahrnuto např. zohlednění Schengenského hraničního kodexu a zavedení podmínky prokázání znalosti českého jazyka jako nezbytné náležitosti k vydání povolení k trvalému pobytu. Vládní návrh předpokládal nabytí účinnosti k 1. 9. 2007. V průběhu legislativního procesu došlo ke změně ustanovení o nabytí účinnosti. Podle Ministerstva vnitra se očekává, že tento zákon nabude účinnosti 1. 1. 2008.

(3) Česká republika se v tomto období začíná snažit o komplexnější, koncepčnější – a do jisté míry i samostatnější – přístup k problematice migrace a přistěhovalectví. Se vstupem do Evropské unie sice došlo k harmonizaci migračních politik, ale to bohužel nestačí k vyřešení problému migrace jako takové. Autoři Baršová, Barša (2005, str. 224) uvádějí, že „základní otázka již nezní, jak efektivně implementovat politiky, o nichž nerozhodujeme, ale jaký postoj zaujmout k politikám, které se připravují a které tedy můžeme ovlivnit“.

4.3.1 Nedostatky cizineckého zákona

Zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. v platném znění, který vstoupil v platnost 1. 1. 2000, představoval výrazný zlom v dosavadní cizinecké praxi. Byl zpracován tak, aby postihoval všechny okolnosti, které mohou v rámci realizace pobytu cizinců na našem území nastat. Sestavení takového právního předpisu je ale do jisté míry utopistické.

Tento zákon byl přijat ve snaze vyřešit některé existující či domnělé problémy na úseku cizinecké politiky. Podle Taubera (2006) se v zásadě jednalo o tři kategorie problémů. První kategorií byla potřeba zintenzivnění regulace povolování pobytů a jejich prodlužování. Druhou byla snaha sladit cizinecké právo se standardy Evropské unie. Nejednalo se pouze o rovnu právních standardů, ale šlo zejména o sladění v bezpečnostních a migračních zvyklostech západoevropských států. Poslední kategorií byla nutnost maximálně redukovat prostor pro případnou korupci.

Snaha vyřešit výše uvedené problémy se minula úspěchem, a to platí jak o původní verzi cizineckého zákona, tak do jisté míry i o všech jeho pozdějších úpravách, z nichž se některé snažily tyto nedostatky odstranit.

Zatímco do roku 1999 vycházel cizinecký zákon z toho, že není potřeba cizineckou problematiku upravovat principiálně odlišně od obecných norem správního práva, zákon o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb. se velmi vzdálil správnímu právu a správním zvyklostem. Snažil se především o jasné stanovení kritérií, které má osoba přicházející na naše území splnit, aby mohla získat určitý pobytový status. V praktické rovině byla kritéria stanovena tak, aby nemohlo být pochyb, zda je cizinec splňuje či nikoliv.

Dalším cílem bylo podle Taubera (2006, str.3) „aby administrativní a dílem i finanční náročnost vytvářela takovou síť, která bude přirozeným regulativem pro nekontrolovatelnou migraci do země, přičemž cizinecká policie se měla stát pouze jakýmsi neutrálním administrátorem tohoto jevu vyvolaného jinak mlčenlivým zákonem“. Bohužel zákon vytvářel příliš přísný režim i pro cizince usazené na našem území a pokud cizinci cokoliv zanedbali, došlo u nich v lepším případě k „posunutí“ na začátek procedury, v horším pak k vyhoštění ze země. Je velmi zajímavé, že tato státní úprava nepřinesla požadovaný výsledek, ale namísto původního záměru zvýšit kontrolu migrace se účinky naopak oslabily.

Ani úsilí o vyloučení korupce nebylo úspěšné. Kvůli tlaku na splnění podmínek daných zákonem bylo výsledným efektem pouze to, že korupční snahy začaly směřovat ke koupi dokladu či opomenutí ho zkontrolovat.

Další nedostatky lze spatřovat v častém pozměňování zákona a v jeho poměrně složité struktuře, která vytváří pochybnost jak na straně adresáta, tak na straně vykonavatele práva.

Za překážku lze považovat i skutečnost, že současná situace klade skoro stejné nároky na osoby, které jsou zde usazeny již delší dobu, jako na osoby, jež na naše území teprve vstoupily.

4.3.2 Návrh změny cizineckého zákona

Změna zákona by měla vycházet z několika předpokladů. Prvním z nich je, že důraz musí být kladen na to, aby migrační filtr fungoval při povolování prvotního vstupu s možností se usadit, nikoliv jak je tomu doposud, kdy je tento filtr uplatňován po celou dobu pobytu cizince na území České republiky.

Dále by mělo dojít k posílení právních jistot cizinců, k vymezení přesných podmínek pro udělení určitého typu pobytu a pro případ, kdy dojde k zamítnutí, sdělit z jakých důvodů tomu tak je, s následnou možností opravného prostředku, čímž je míněn správní orgán umístěný nezávisle mimo dosah policie.

Druhou významnou inovací by měla být změna kritérií pro vstup na naše území. Příklad cizinců by neměl záviset na provedení úřednických formalit, ale mělo by docházet k podpoře imigrace takových cizinců, kteří mají schopnost ekonomicky přispívat k rozvoji země, jednají legálně a projevují zájem o život v České republice.

5 Aktivní imigrační politika České republiky

5.1 Důvody pro aktivní imigrační politiku

Podstatným důvodem pro aktivní postoj státu k imigraci je současná špatná demografická situace a poměrně pesimistické vyhlídky do budoucnosti. Na základě *Analýzy vývoje demografické situace na trhu práce v ČR do roku 2030*, která byla zpracována Ministerstvem práce a sociálních věcí, se předpokládá, že na českém trhu práce bude v uvedeném roce chybět asi 420 tisíc osob v produktivním věku se zohledněním současné migrace a změn věkového složení populace. Počet občanů ve věku 15–59 let se do roku 2030 sníží o dalších 8 %.

Demografický vývoj má také specifické dopady na trh práce. Z výše uvedené analýzy je zřejmá skutečnost, že Česká republika nebude mít dostatečný vnitřní zdroj pracovních sil. Zabránit tomu lze posunutím věkové hranice pro odchod do důchodu nebo vyšší imigrací ze zahraničí.

K dalším důvodům, které stát nutí k aktivnímu získávání kvalifikovaných pracovníků, je podle uváděné důvodové zprávy Ministerstva práce a sociálních věcí nejen špatná demografická situace, ale také situace na trhu práce, konkurence ostatních států při získávání kvalifikované pracovní síly a vývoj migrace v České republice.

5.2 Pilotní projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků

Pilotní projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků je dynamicky se rozvíjející složkou české aktivní imigrační politiky (Baršová, Barša 2005). Základním cílem pilotního projektu je vytvořit takové podmínky pro odborníky ze zahraničí, které by je lákaly trvale se usadit v České republice. Z toho tedy vyplývá, že záměrem není řešení současných konkrétních problémů na trhu práce, ale přilákání potenciálních uchazečů o život v České republice, u nichž se dá předpokládat jejich bezproblémová integrace do společnosti a kteří budou vzhledem ke svému získanému vzdělání a kvalitám dlouhodobým přínosem pro společnost.

Je nutné zmínit, že tento projekt se – díky tomu, že podmínkou vstupu je ukončené min. středoškolské vzdělání – vztahuje pouze na vzdělanější cizince. Projekt dává cizinci možnost získat trvalý pobyt po 2,5 letech (oproti standardním 5 rokům), čímž získá řadu práv, např. přístup ke všem sociálním dávkám a výhodám, bude se moci volně pohybovat na trhu práce nebo si např. koupit či pronajmout nemovitost a otevře se mu možnost plně se zapojit do společnosti. V případě ztráty zaměstnání nedochází k automatickému odnětí práva na pobyt, účastí na projektu získá cizinec 45 dnů na nalezení nového zaměstnání. Cizinec se navíc může zapojit do celé řady specializovaných programů, má možnost využít pomoci při zvládnání češtiny či sociálního a právního poradenství.

Projekt vychází z usnesení vlády č. 975 z 26. 9. 2001, č. 720 z 10. 7. 2002, č. 340 ze 14. 4. 2004, č. 394 ze 6. 4. 2005, č. 1377 z 26. 10. 2005, č. 431 z 19. 4. 2006, č. 538 ze dne 23. 5. 2007. Projekt realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a podílí se na něm i Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo vnitra a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Hlavním úkolem Ministerstva práce a sociálních věcí je přijímání a zpracování žádosti o vstup do výběrové procedury, vedení databáze, vyhodnocování žádostí kandidátů, navrhování každoročních kvót a kritérií výběru.

5.2.1 Podmínky pro vstup cizince do pilotního projektu

K tomu, aby mohl být cizinec-zájemce o vstup do projektu zařazen, musí být státním příslušníkem jedné z cílových zemí (tj. Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Indie, Kanady, Kazachstánu, Makedonie, Moldavska, Ruské federace, Srbska a Černé Hory a Ukrajiny) nebo zahraničním absolventem české vysoké nebo střední školy. Dále je povinnen předložit doklad o úspěšném dokončení alespoň středoškolského vzdělání a dokument potvrzující absolvování alespoň šestiměsíčního libovolného pracovního poměru na plný úvazek. Nezbytnou podmínkou pro vstup do projektu je rovněž povolení k zaměstnání v České republice vystavené místně příslušným úřadem práce a povolení k pobytu v České republice na základě platného víza k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání s vyznačenou dobou platnosti nejméně šest měsíců nebo povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání. Zařazení do projektu není limitováno věkem ani povinností mluvit nebo rozumět českému jazyku.

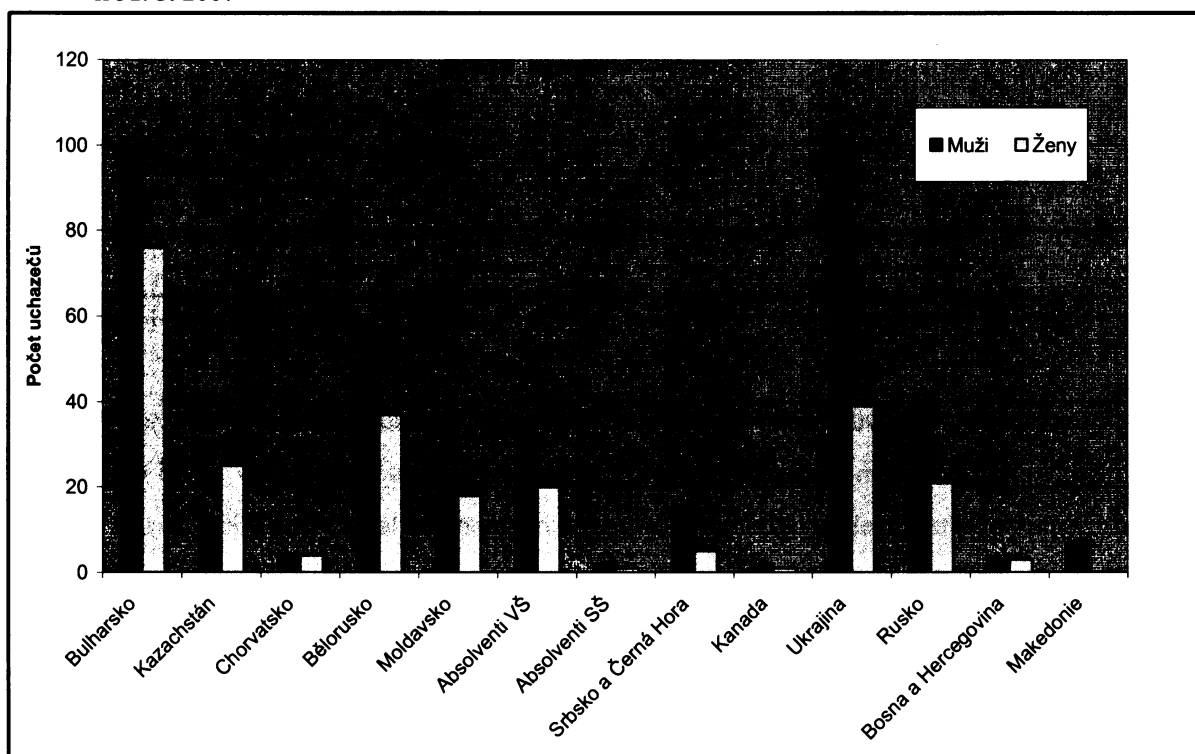
Za každou doloženou skutečnost – věk, pracovní poměr (zaměstnání) v České republice, předchozí pracovní zkušenost, získané vzdělání, zkušenosti se životem v České republice, jazyková vybavenost, hodnocení rodiny – je uchazeč bodově ohodnocen (viz příloha 2). V tomto hodnocení lze dosáhnout maximálně 66 bodů. Pro vstup do projektu je nutné dosáhnout alespoň 25 bodů. ~~Každé dva měsíce~~ *Každé dva měsíce* se pak z přihlášených uchazečů, splňujících všechna kritéria, vybírá určený počet žadatelů s nejvyšším dosaženým bodovým ohodnocením, kteří se stávají účastníky projektu a kteří mohou po úspěšném absolvování projektu, v trvání 2,5 roku, požádat o udělení trvalého pobytu. Vstup do pilotního projektu je od 1. 1. 2006 možný pouze elektronicky prostřednictvím on-line systému.

Nejvíce bodů obdrží vysokoškoláci. Pokud jde o věk, nejlepšího hodnocení dosahují uchazeči v rozmezí od 23 do 35 let. Neznamená to ale, že starší lidé jsou z projektu vyloučeni, potřebné bodové ohodnocení k zařazení do projektu jim může zabezpečit součet ohodnocení jiných kritérií. V souvislosti s hodnocením rodiny se vychází ze zkušenosti, že integrace celých rodin, v tomto případě však pouze rodičů s dětmi, je snadnější než u jednotlivců.

5.2.2 Dosavadní vývoj pilotního projektu

Pilotní projekt byl spuštěn 28. 7. 2003 a v prvním roce byl otevřen pro občany tří zemí – Bulharska, Chorvatska a Kazachstánu. Postupně se mohli přihlásit občané Běloruska, Kanady, Moldavska, Ukrajiny, Srbska a Černé Hory. Následovalo zpřístupnění občanům Bosny a Hercegoviny, Makedonie a Ruské federace. Od 1. 7. 2007 je vstup do projektu možný i pro občany Indie. Občané všech těchto zemí tak mohou získat po splnění potřebných podmínek trvalý pobyt v České republice ve zkrácené lhůtě 2,5 roku. Standardní lhůta byla přitom dříve deset let, od ledna 2006 je to pět let; tj. projekt zkracuje potřebnou dobu na polovinu. Stejnou možnost mají zahraniční absolventi českých vysokých resp. středních škol, kteří je absolvovali v letech 1995, resp. 2000 a později, s výjimkou těch, kteří zde studovali v rámci tzv. rozvojové pomoci (Schroth 2006). Od 1. 1. 2007 byli z tohoto projektu vyřazeni občané Bulharska. Důvodem je vstup jejich země do Evropské unie k tomuto datu. Projekt je zaměřen na integraci kvalifikovaných pracovníků a jejich rodin pocházejících ze třetích zemí (tj. zemí mimo Evropskou unii), které jsou České republice především kulturně blízké.

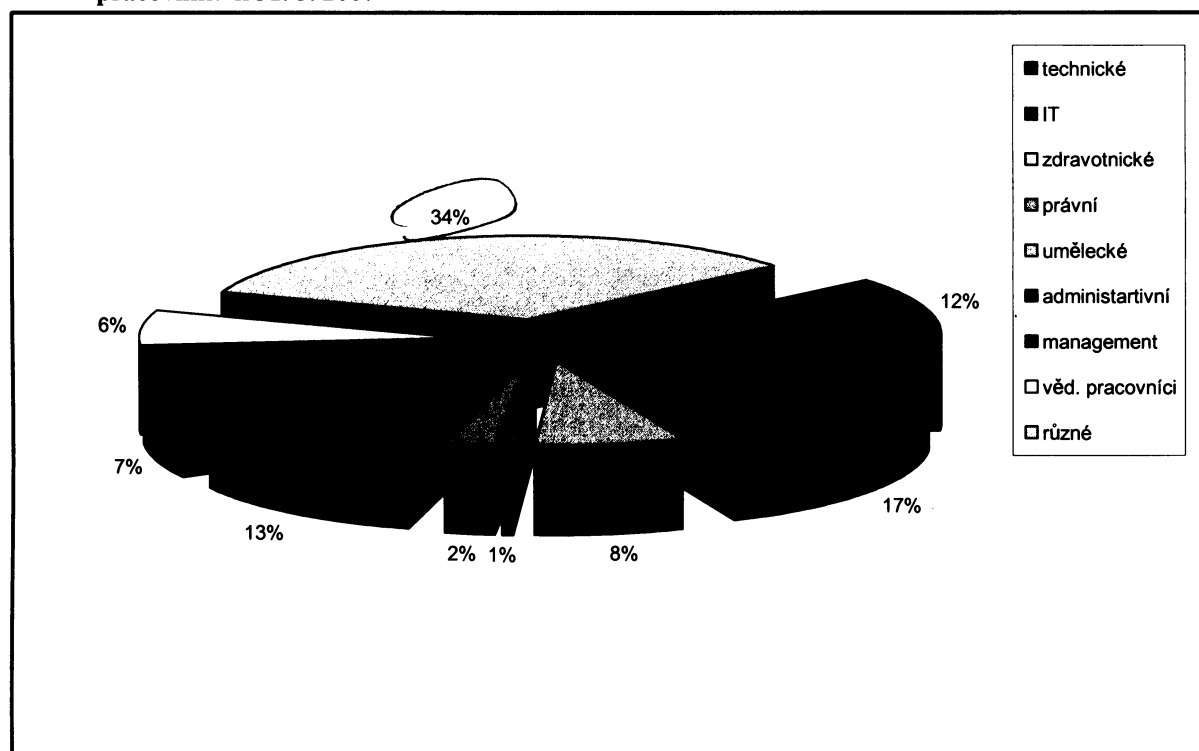
Graf 7: Počet cizinců vybraných v pilotním projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků k 31. 5. 2007

Zdroj: [http:// www.imigrace.cz](http://www.imigrace.cz)

K 31. 5. 2007 do projektu vstoupilo 641 uchazečů. Nejvíce účastníků bylo z Bulharska – 27 % z celkového počtu. Vzhledem k tomu, že jejich další vstup do projektu byl k 1. 1. 2007 pozastaven, dá se očekávat, že brzy bude prvenství bulharských uchazečů nahrazeno jinou zemí. Druhou nejpočetnější skupinou byli uchazeči z Ukrajiny s 21 %. Mezi uchazeči převládali muži – 61 %.

Graf 8: Profesní struktura cizinců vybraných v pilotním projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků k 31. 5. 2007

Zdroj: <http://www.imigrace.cz>

Co se týká profesní struktury, nejpočetnější skupinu tvořili pracující v oblasti informačních technologií (17 %), dále administrativní pracovníci (13 %) a technické profese (12 %).

Od 1. 7. 2007 došlo k dalším změnám v nastavení pilotního projektu, které vychází z usnesení vlády č. 538 ze dne 23. 5. 2007. První změna se týká délky trvání, která je nutná pro získání trvalého pobytu pro vysoce kvalifikované odborníky. Po roce a půl v projektu budou moci nově o trvalý pobyt požádat zahraniční vysokoškoláci, kteří pracují na pozici, kde je nutné vysokoškolské vzdělání a jež odpovídá jejich kvalifikaci, což zkracuje dobu nutnou k získání trvalého pobytu o 3,5 roku – cílem je přilákat co nejvíce expertů ze zahraničí. Další změnou je, že při ztrátě zaměstnání budou mít účastníci projektu místo nynějších 30 dnů 45 dnů na to, aby si našli nové místo, bez toho, aniž by byli z projektu vyřazeni a přestalo jim platit povolení k pobytu na území České republiky. Poslední změnou, ke které došlo, je nově vzniklá možnost vstupu do projektu pro občany Indie.

Podle zprávy o projektu je přírůstek počtu uchazečů nižší, než se předpokládalo. Zatím se do něj mohlo zapojit až 3 tisíce lidí – ve skutečnosti jich bylo k 31. 5. 2007 pouze 641. Důvodem může být jak nezájem cizinců o usazení v České republice, tak i složité vyřizování potřebných povolení. Za překážku považují odborníci také to, že Česká republika stále nemá seznam nedostatkových profesí (Krausová 2007). Tento fakt je způsoben tím, že v první fázi pilotního projektu není možné přesně odhadnout budoucí potřebu pracovních sil, a proto musí být systém přistěhovalectví pružný a rovněž musí reagovat na vývoj počtu i kvalifikace obyvatelstva na trhu práce.

6 Přístupy k migrační politice z hlediska integrace

Členské státy Evropské unie jsou konfrontovány s podobnými problémy v souvislosti s integrací cizinců do společnosti. Jedná se o úkol neustále nabývající na významu, který je navíc nesmírně složitý a ke kterému je potřeba přistupovat velmi citlivě. Rozsáhlejší imigrace do Evropy, resp. do České republiky je vzhledem k prognóze postupného stárnutí a úbytku populace nejen pravděpodobná, ale dokonce nezbytná. Úspěšná integrace nově příchozích má zásadní význam pro sociální soudržnost a hospodářský rozvoj země. Aby se imigranti cítili být součástí naší společnosti, je nezbytné zajistit jim spravedlivé zacházení a správné nástroje, které usnadní jejich plnou účast v životě společnosti. Je třeba brát v úvahu, že integrace není jednostranný proces, ale že se opírá o vzájemná práva a odpovídající povinnosti jak přistěhovalců, tak hostitelské společnosti (Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe 2005, str. 5).

6.1 Integrační modely

Ve světě lze v současné době definovat zhruba tři základní modely integrace imigrantů do většinové společnosti, které se liší mírou jejich zapojení do jednotlivých oblastí života. Pokud modely značně zjednodušíme, můžeme je popsat takto (Šišková 2001):

1. Diskriminační model (přechodně diferenciovaná inkorporace) počítá s dočasným a návratným pobytem cizinců. Imigranti jsou zapojeni do určité oblasti života společnosti (např. trh práce), ale je jim ztížena nebo dokonce odepřena možnost vstoupit do ostatních sfér – jako např. do systému veřejné sociální péče – dále šance získat občanství, participovat na politickém životě (účastnit se voleb) apod. Tento model ve své čisté podobě předpokládá návrat cizinců po určitém čase zpět do země jejich původu. Zajímavé je, že zatímco ještě v sedmdesátých letech tento postoj vůči imigrantům zaujímalo pouze 6 % států, v dnešní době se jedná o přibližně 40 % všech států světa (Gladišová 2004). V tomto případě je možné hovořit o tzv. paradoxu globalizace, kdy na jedné straně dochází k liberalizaci pohybu zboží, kapitálu i informací, nicméně svobodný pohyb osob je omezován. V dnešní době tento model víceméně praktikují např. Německo, Švýcarsko a Rakousko.

2. Asimilační model je postaven na jednostranném adaptačním procesu. Cílem je co nejrychlejší integrace imigranta do nové společnosti. Imigrantovi je umožněno poměrně rychle získat občanství, práva i povinnosti majoritní populace, ovšem očekává se od něj, že se vzdá svého mateřského jazyka, specifických kulturních a sociálních rysů. Vše má vést k jeho rychlé asimilaci do majoritní společnosti. Tento přístup předpokládá odstranění konfliktu založeného na etnickém základě ztrátou etnické identity skupiny a začlenění se do většinového proudu společnosti. Zemí, jejíž přístup nejvíce odpovídá tomuto modelu, je Francie.

3. Multikulturální (pluralitní) model podporuje odlišnost imigrantů od majoritní populace. Imigranti zůstávají odlišeni od majority z hlediska svého jazyka, kultury i sociálních vztahů. Jsou jim dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých kulturních a jiných specifíků. Naopak, stát se snaží tato jejich specifika dále podporovat a rozvíjet. Získání občanství není pro imigranty obtížné. V mnoha zemích mají dokonce svou vlastní politickou reprezentaci a vlastní média, např. tisk, televizní stanice atd. (Horáková 2002). K zemím reprezentujícím tento model patří v dnešní době Kanada, Austrálie, Švédsko, ale do jisté míry i Nizozemsko a USA.

Tři výše uvedené modely jsou pokládány za ideální typy a zároveň jsou ukázkou variací přístupu k integraci imigrantů. Nelze opomenout fakt, že migrační politiky se ve zmíněných státech vyvíjejí a nezůstávají konstantními. V historii mnohé ze zemí vlastně aplikovaly všechny uvedené modely (např. Austrálie nebo USA). V současné době lze na jedné straně spatřit opouštění asimilačního modelu, resp. přechodně diferencované inkorporace Francií, resp. Německem, na straně druhé sílí v Nizozemí či v Austrálii hlasy volající po omezení imigrace (Stojarová 2004).

6.2 Integrační politika České republiky

V České republice došlo k zahrnutí cíle integrace přistěhovalců do státní politiky až na konci devadesátých let 20. století. Zásadní postavení mělo Ministerstvo vnitra, které v roce 1998 zřídilo v rámci Odboru azylové a migrační politiky oddělení integrace cizinců. O dva roky později, tedy v roce 2000, byla ustanovena *Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády v oblasti integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami*, která byla zřízena na meziresortní bázi jako poradní orgán. Zastoupení v ní byli pracovníci vládních institucí, nevládních organizací, zástupci měst a obcí a také představitelé akademické obce. Její koordinační role byla nejprve v kompetenci Ministerstva vnitra, avšak v praxi vyspělých evropských zemí je obvyklé, že problematika integrace imigrantů je svěřována ministerstvům nebo úřadům, které se přímo zabývají jak otázkami sociální soudržnosti, přístupem cizinců na trh práce a jejich sociálním zabezpečením, tak zároveň rozvojem vztahů mezi komunitami. V podmínkách České republiky tyto předpoklady nejlépe splňovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, a proto od 1. 1. 2004 přešla koordinační role na něj – je zajišťována obdobnou *Komisi ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců*. Ministerstvo vnitra se na realizaci koncepce nadále aktivně podílí v oblasti své působnosti.

V roce 1999 byly přijaty *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky*, které byly v roce 2000 rozpracovány do *Koncepce integrace cizinců na území České republiky*. Tyto strategické dokumenty specifikovaly východiska a cíle politiky integrace cizinců v praxi.

6.2.1 Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR

Koncem 90. let se začala objevovat potřeba vytvořit základní společensko-politický nástroj a organizační rámec pro zahájení cílené politiky vlády v oblasti integrace přistěhovalců, a to jak kvůli vývoji migrační situace v Evropě, tak i kvůli úsilí České republiky vstoupit do Evropské unie. Od roku 1998 se začalo Ministerstvo vnitra systematicky zabývat přípravou a zpracováním vlastního textu těchto dokumentů. K naplnění tohoto cíle bylo potřeba aktivizovat všechny příslušné orgány a instituce, které by se měly podporou integrace cizinců zabývat, a proto v této souvislosti bylo zorganizováno několik akcí. Prvním diskusním fórem v této oblasti byl *Národní kulatý stůl na téma vztahů mezi komunitami a integrace cizinců*, jenž byl uspořádán z iniciativy Rady Evropy v roce 1998 v Praze. Mezi zúčastněnými byli zástupci státní správy a obecní samosprávy, vědeckých a výzkumných institucí, odborů a nevládních organizací samotných imigrantů. Diskuse byla směřována především k výměně názorů a zkušeností a stala se odrazovým můstkem pro budoucí systémové a sjednocené řešení v dané oblasti. Na toto jednání navázala další podobně zaměřená diskusní fóra na regionální úrovni, která se zaměřovala na problematiku trvale a dlouhodobě usazených cizinců, jejich integraci a na vztahy mezi komunitami v daném regionu. Zásadní význam pro přípravu *Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky* měl pak mezinárodní seminář *Seminar on Strategies of implementing Integration Policies*, uskutečněný v květnu 1999 v Praze. Hlavním přínosem bylo zprostředkování výměny informací týkajících se přípravy a realizace integračních projektů ve vybraných zemích západní a východní Evropy (Haišman et al. 2001).

Dovršením těchto aktivit byl dokument *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky* (dále jen *Zásady koncepce*) schválený vládou České republiky usnesením č. 689 ze dne 7. července 1999. Tento dokument obsahuje 15 zásad, které mají napomoci imigrantům, aby byli schopni se svobodně podílet na hospodářském, společenském a veřejném životě. Vytváří podmínky pro cílený a systematický rozvoj bezproblémových vztahů mezi komunitami a jsou zároveň nezbytným předpokladem pro zajištění odpovídající ochrany práv imigrantů na našem území. Při splnění všech podmínek a požadavků umožňuje cizincům plnou integraci do společnosti, včetně nabytí českého občanství.

6.2.2 Koncepce integrace cizinců na území ČR

Dalším krokem k budování systematické integrační politiky bylo přijetí mnohem obsáhlejšího dokumentu – *Koncepce integrace cizinců na území České republiky* (dále jen *Koncepce*), která byla schválena usnesením vlády České republiky č. 1266 z 11. 12. 2000. *Koncepce* rozpracovává *Zásady koncepce* a klade si za cíl vytvořit funkční a mezinárodně srovnatelný systém opatření v oblasti integrace cizinců dlouhodobě žijících na našem území, a to za podpory vlády České republiky a jejich kompetentních orgánů. *Koncepce* představuje základní rámec celkové politiky integrace cizinců

v České republice. Výrazně se do ní promítly dokumenty Evropské unie, protože cílem byla postupná harmonizace s jejími právními předpisy a vytvoření společné integrační politiky (Baršová, Barša 2005).

Velmi důležitou roli při přípravě *Koncepce* hrála prvotní analýza právního i praktického postavení a situace cizinců na území České republiky, provedená v roce 2000. Cílem bylo zjištění informací o zásadních legislativních, organizačních a praktických překážkách a problémech v základních oblastech života imigrantů (pobytový status, naturalizace a politická participace; zaměstnání, podnikání a bydlení; sociální zabezpečení a zdravotní péče; vzdělání; kultura, tradice a náboženství). Analýza sice nezjistila zásadní nebo cílené projevy jakékoliv diskriminace, ať již legislativní nebo jinak mířené proti legálně dlouhodobě usazeným cizincům v České republice, nevyvrátila ovšem, že v každodenní realitě nastávají situace, které nejsou v souladu s přijatými *Zásadami koncepce* v oblasti integrace cizinců (Haišman et al. 2001).

Jedním z nejzákladnějších rozdílů oproti *Zásadám koncepce* je zejména posun od kulturního včleňování cizineckých komunit do majoritní společnosti k občanskému začleňování jednotlivců do hostitelské společnosti (Baršová 2005). *Koncepce* konkretizuje opatření na podporu integrace cizinců a nově definuje obsah integrace a cílovou skupinu, k níž opatření směřují. Za cílovou skupinu byli určeni cizinci, kteří na území České republiky žijí legálně nejméně po dobu jednoho roku bez ohledu na kvalitu jejich právního statutu. Speciální kategorii cizinců pak představují nezletilé děti a ženy, přičemž zvláštní pozornost by měla být věnována ženám osamělým a cizincům vysokého věku. Všem skupinám cizinců, splňujícím daná kritéria, by měl být umožněn přímý a plnohodnotný přístup ke všem opatřením na podporu jejich integrace. Cílovou skupinu je však třeba rozšířit i o občany České republiky se zaměřením zvláštní pozornosti na úředníky a pracovníky institucí, kteří pravidelně vstupují do kontaktu s cizinci.

Každoročně je poté vydávána *Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců* a navrhován postup pro další roky. Tato zpráva shrnuje vývoj a stav plnění opatření a úkolů, které byly realizovány v oblasti integrace cizinců během daného roku.

V roce 2003 byla prvotní analýza zpracována v rámci *Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády v oblasti integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami*. Analýza situace a postavení cizinců dlouhodobě žijících na území České republiky (dále jen *Analýza*) z roku 2003 podávala přehled a zhodnocení dosud realizovaných opatření v jednotlivých oblastech. Tato *Analýza* kladně vyhodnotila stav z hlediska monitorování a mapování situace cizinců a jejich integrace, z hlediska vytvoření informačních materiálů pro cizince a nasměrování finanční podpory do sféry vlastních aktivit cizineckých komunit – např. poradenství. Jako nedostatky dosavadní integrační politiky hodnotila neprovázanost resortů, které se podílejí na utváření integrační politiky, a špatnou aplikovatelnost některých opatření na místní úrovni.

Za slabinu této *Analýzy* lze považovat nemožnost nezávislého a kritického přístupu zpracovatelů, protože někteří z nich se podíleli – ať již přímo nebo nepřímo – na formulaci politik daných resortů, a tudíž se nejednalo o objektivní hodnocení.

Koncem roku 2004 zpracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí první vládní výroční integrační materiál, který byl příslibem nových strategických přístupů. V tomto dokumentu se v části zaměřené na další období autoři zamýšleli nad nedostatky dosavadních přístupů, které byly spatřovány hlavně v jejich přílišné obecnosti.

Dokument se podle Baršové (2005, str.9) „explicitně hlásil k novému evropskému trendu, a to k posilování individuální a individualizované integrace, což lze vysvětlit jako uvědomělý proces, který můžeme chápat jako uzavření a naplňování tzv. „smlouvy“ mezi přistěhovalcem a hostitelskou společností“.

6.2.3 Vymezení oblastí a úkolů Koncepce integrace cizinců v roce 2007

Ve *Zprávě o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2006 s návrhem na další postup* je v části *Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2007* uvedeno, že příslušné resorty mají v plánu pokračovat v realizaci svých aktualizovaných Plánů integrační politiky, které byly schválené usnesením vlády č. 126 ze dne 8. 2. 2006 ke *Koncepci integrace cizinců v roce 2005*.

Hlavní prioritou je legislativní změna, jež má upravovat prokazování znalosti českého jazyka pro udělení trvalého pobytu. Na základě dohody zainteresovaných ministerstev byl termín účinnosti stanoven na 1. 1. 2009. Ke splnění úkolu je nezbytné zajistit širokou dostupnost výuky češtiny jako cizího jazyka ve srovnatelné kvalitě a úrovni včetně možnosti různých forem výuky, zpracování jednotné metodiky výuky a zkoušek, seznamu učebnic i dalších materiálů vhodných pro výuku českého jazyka pro cizince a pro přípravu ke zkoušce.

Komise ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců se bude v roce 2007, stejně jako v předchozích letech, zabývat problematikou integrace cizinců a poskytovat konzultace pro meziresortní a nadresortní spolupráci při realizaci a rozvoji *Koncepce integrace cizinců*.

V rámci *Komise ministra práce a sociálních věcí pro integraci cizinců* budou nadále fungovat odborné konzultační skupiny (*Odborná konzultační skupina koncepční a legislativní, Odborná konzultační skupina pro statistiku a výzkum, Odborná konzultační skupina pro nestátní neziskové organizace, regiony a sociální partnery; Odborná konzultační skupina ke zmapování potřeb studií a výzkumů cizinců a jejich komunit*). Hlavním cílem všech těchto skupin bude snaha o spolupráci s jednotlivými kraji a obcemi. Velký důraz také bude kladen na řešení problematiky statistického sledování vývoje a struktury cizinců v České republice.

Pro rok 2007 bylo na zajištění realizace *Koncepce integrace cizinců* uvolněno 25 mil. Kč, což je stejná částka jako v roce 2006.

každoroční aktualizace

6.3 Základ integrace – jazyk, práce, bydlení

Podle pracovníků českých nevládních neziskových organizací (dále jen NNO) pracujících s cizinci, lze jako základ integrace považovat jazyk, práci a bydlení.

Čeština

Podle *Příručky o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe* (2005) představuje znalost jazyka hlavní prioritu pro integraci cizinců do společnosti. Bez znalosti češtiny si cizinec jen špatně hledá zaměstnání a špatně se orientuje jak ve společnosti, tak i v systému úřadů a jejich propojení. Podle výpovědí pracovníků NNO, zpracovaných ve článku Tollarové (2006), se u některých cizinců vyskytuje nedostatečný zájem o ovládnutí českého jazyka. Minimální snaha je zejména u cizinců z bývalého Sovětského svazu, kteří spoléhají na podobnost češtiny a ruštiny a domnívají se, že ruština s příměsí češtiny je dostačující. Tito cizinci jsou při hledání práce velice znevýhodněni a uplatnění nachází spolu se svými krajany zejména v nekvalifikovaných profesích.

Dalším problémem je, že mnozí cizinci tráví čas se svými krajany, kteří hovoří stejnou řečí, a nemají tak motivaci se novému jazyku naučit. Proto by bylo dobré podporovat poskytování dostatečně kvalitních a intenzivních kurzů češtiny pro všechny cizince, které by zohledňovaly jazykovou pokročilost a regionální rozmístění cizinců. Předpokládá se, že povinná zkouška z českého jazyka pro udělení trvalého pobytu zájem o tyto kurzy zvýší, a stát bude nucen je zajistit v potřebné kapacitě.

V roce 2006 byla Ministerstvem práce a sociálních věcí provedena analýza, do jaké míry je cizincům v evidenci úřadů práce poskytována výuka českého jazyka v rámci rekvalifikačních kurzů pro ně určených. Bylo zjištěno, že poskytnutí výuky jako rekvalifikace průběžně stoupalo, ale velmi se lišilo v závislosti na kraji. V pěti krajích¹ nebyla tato rekvalifikace ve sledovaném období (leden 2005 – říjen 2006) poskytnuta žádnému cizinci. Pokud šlo o efektivitu kurzů, přibližně 58 % cizinců si po této rekvalifikaci našlo do půl roku zaměstnání. Rekvalifikačního kurzu českého jazyka se ale celkově zúčastnil nízký počet cizinců (pouze 181 osob). Hlavní příčinou byl malý zájem cizinců a v některých případech došlo i k odmítnutí zájemců, protože se jednalo řádově pouze o jednotlivce a individuální kurzy úřady práce nehradí.

Práce

Z hlediska ekonomické aktivity jsou znevýhodněnou skupinou především ti, kdo do České republiky nepřišli za účelem zaměstnání, ale za účelem sjednocení rodiny. Jedná se tedy převážně o manželky, které následovaly své muže, popřípadě rodiče. Tyto osoby žijí často izolovány od okolního světa v rámci své rodiny nebo úzké komunity a hlavní nesnází při hledání zaměstnání bývá jazyková a kulturní bariéra.

¹ Jihočeský kraj, Karlovarský kraj, Moravskoslezský kraj, Pardubický kraj, Olomoucký kraj

Dalším problémem je právní postavení cizinců s vízem nad 90 dnů, kteří potřebují povolení k zaměstnání a mohou obsadit volné pracovní místo až poté, co se ukáže, že o něj nemá zájem občan České republiky. Velký problém vzniká, pokud chce cizinec své zaměstnání změnit. Cizinec si vše musí připravit tak, aby bez ztráty jediného dne navázal nový pracovní poměr, protože jinak vyprší platnost jeho víza.

Velkým problémem je (ne)legálnost zaměstnání, kdy cizinci často přistoupí na nabídku zaměstnání s neexistující nebo nevýhodnou pracovní smlouvou, protože o práci stojí a nedokáží se bránit. Nemají dostatečný přehled o svých právech a možnostech požádat o kvalifikovanou pomoc. Otázkou však zůstává, zda existují instituce či organizace, jež by v těchto případech představovaly skutečně adekvátní pomoc.

Bydlení

Možnost pronajmout si byt mají všichni cizinci. V praxi je ale situace jiná. Velmi často se setkávají s neochotou majitelů pronajímat byty právě jim a pokud je již pronájem umožněn, je současně nastavena vyšší cena, než by byla stanovena pro příslušníka majority. Velká část cizinců ale nemá dostačující příjmy, a tak mnohdy končí v ubytovnách. Vstup cizinců na trh s byty je také problematický, neboť na koupi bytu za tržní cenu nemá mnohdy cizinec finanční prostředky, a při přidělování bytů mají čeští občané přednost před cizinci. Podle odborníků z NNO není na státu, aby řešil problémy bydlení cizinců, ale měl by se snažit podporovat rozvoj trhu s nájemním bydlením (Tollarová 2006).

6.4 Jaký způsob integrace aplikuje Česká republika?

Pokud bychom měli hodnotit českou integrační politiku, můžeme podle Tollarové (2006) hovořit o kombinaci asimilačního přístupu, přechodně diferenciované inkorporace a odmítání cizinců.

V české integrační politice bohužel nenalezneme mnoho speciálních nástrojů, které by cizincům usnadnily začlenění se do české společnosti, což můžeme podle Barši (1999) chápat jako znak asimilacionismu. Nejvíce postrádaným nástrojem jsou regionálně a cenově dostupné kurzy českého jazyka pro cizince. Jediným skutečně funkčním nástrojem se zdá být školský systém, neboť školní docházka je povinná pro všechny děti (tedy i pro děti cizinců). Také česká společnost působí na imigranty výrazně asimilačním tlakem, cizinec se do ní nejlépe integruje tím, že společnost přesvědčí, že se od ní neliší.

Znakem přechodně diferenciované inkorporace může být zejména udržování pobytové nejistoty cizinců. Formální způsob, jak postupně odstraňovat hranice mezi majoritní společností a cizinci, je naturalizace. Proces získávání státního občanství je však v České republice dlouhodobá a nesnadná záležitost (Stojarová 2004).

Odmítání cizinců není způsobeno explicitní formulací vztahu vůči nim, ale je zapříčiněno spíše nekoordinovanými jednotlivými kroky různých aktérů. Důležitější než speciální a intenzivní integrační opatření je otevřená společnost a důstojné podmínky pro imigranty jako lidi samotné. Hlavní je, aby existovaly jasné a srozumitelné podmínky, za kterých je cizinci umožněno pobývat na našem území. Neustálé novelizace a nepřehlednost zákonů vede k tomu, že cizinci nejsou schopni jednat samostatně a jsou závislí na cizí pomoci.

Pokud jde o vztah mezi majoritou a cizinci, je zde dosud vidět výrazná hranice, která je sice překračována, ale nezaniká. Pro cizí státní příslušníky není uvolněna žádná část veřejného nebo politického sektoru a cizinci tak místo rozvíjení identity musí často bránit svá individuální práva.

7 Cizinci v České republice

Pobyt cizinců na území České republiky je významný z více hledisek – ekonomického, sociálního, demografického. Vzhledem k tomu, že na území České republiky žijí i tzv. nelegální imigranti, je velmi obtížné uspokojivě odpovědět na otázku o reálném početním stavu cizinců.

K 31. 12. 2006 bylo evidováno 321 456 cizinců žijících v České republice, což znamená lehký nárůst oproti předchozím rokům. Trvale nebo dlouhodobě usazení cizinci představují přibližně 3 % z celkového počtu obyvatel, což je zanedbatelné v porovnání s ostatními státy, ale vzhledem k nedávné historii České republiky lze toto číslo v jistém smyslu chápat jako zanedbatelný podíl. V této části bude částečně analyzována struktura cizinců na našem území. Většina z níže sledovaných charakteristik bude interpretována pro pět nejčetnějších státních občanství cizinců v České republice (Ukrajina, Slovensko, Vietnam, Polsko, Rusko – viz kapitola 3.3.4). Pokud nebude uvedeno jinak, veškeré údaje se vztahují k 31. 12. 2005, což jsou v současné době nejaktuálnější data, která poskytuje Český statistický úřad o cizincích v České republice.

7.1 Struktura cizinců podle světadílu jejich původu

Převážná část cizinců přichází do České republiky z evropských států, což není příliš překvapující zjištění. Občané Evropy tvořili v roce 2005 více než 77 % všech cizinců na našem území. Nejpočetnější skupinou byli cizinci z Ukrajiny, následují občané ze Slovenska, Polska, Ruska a Německa (viz příloha 3).

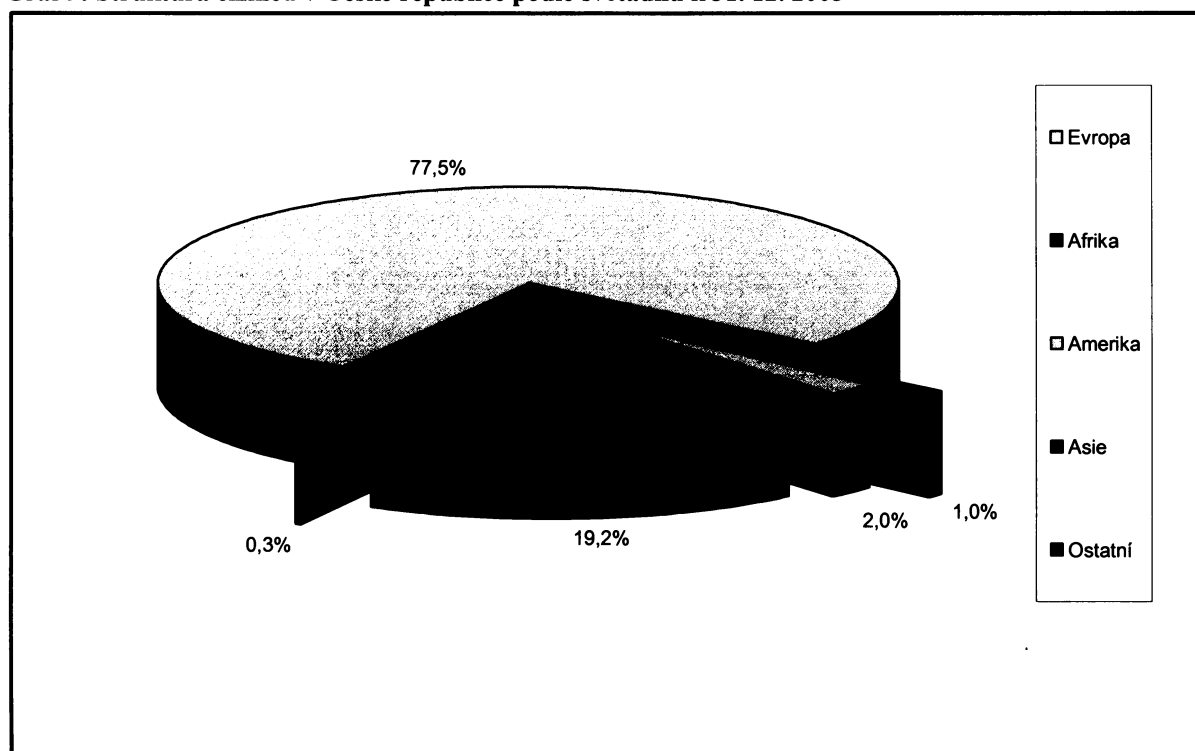
Cizinci přicházející z Asie tvořili také podstatnou část imigrantů – přibližně 19 %. Nejvíce cizinců z Asie pocházelo z Vietnamu, následovali imigranti z Číny, Mongolska, Kazachstánu a Arménie (viz příloha 4).

Občané Amerik představovali v roce 2005 asi 2 % z celkového počtu cizinců. Převládali občané USA, následovali zástupci zemí, kteří dosahovali počtu maximálně několika stovek – jednalo se o občany Kanady, Kuby, Peru a Mexika (viz příloha 5).

Občané afrických zemí tvořili pouhé 1 % z celkového počtu cizinců. Nejčastějšími imigranty byli občané Alžírsko, Libye, Tuniska, Nigérie a Angoly (viz příloha 6).

Do kategorie *Ostatní* s 0,3 % patřili především občané Austrálie a Nového Zélandu, kteří tvořili 46 % této kategorie.

Graf 9: Struktura cizinců v České republice podle světadílů k 31. 12. 2005

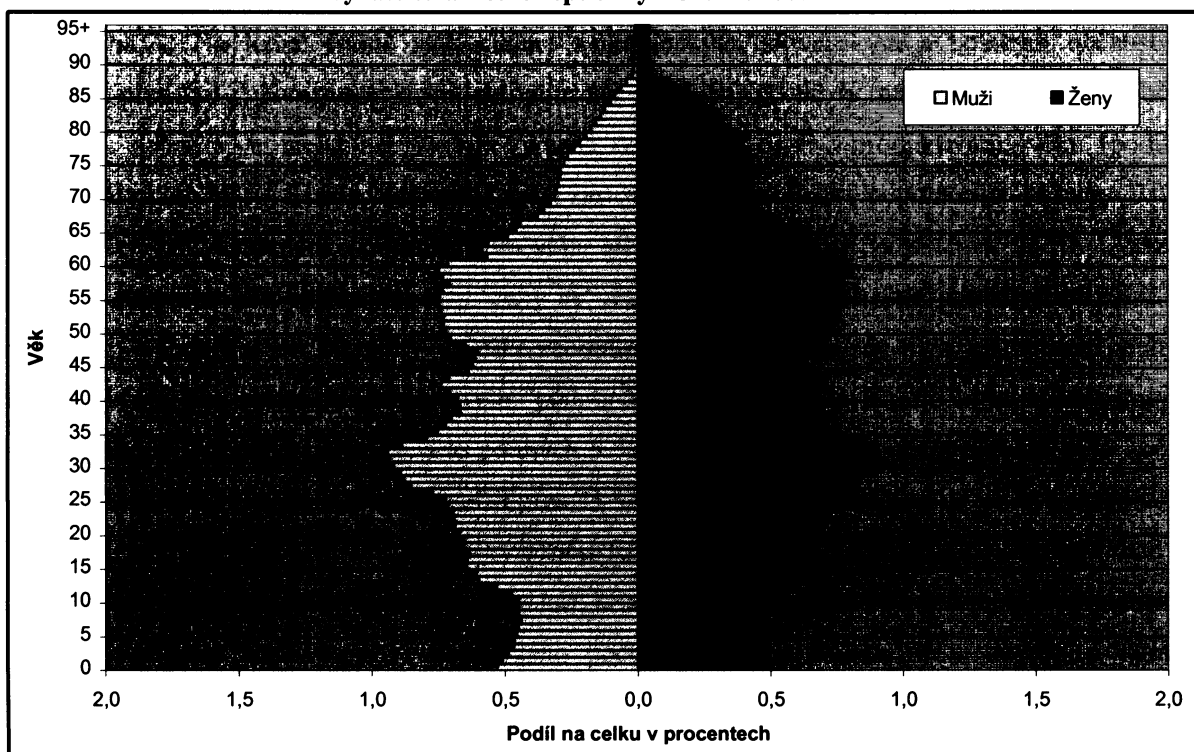

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

7.2 Věková struktura cizinců

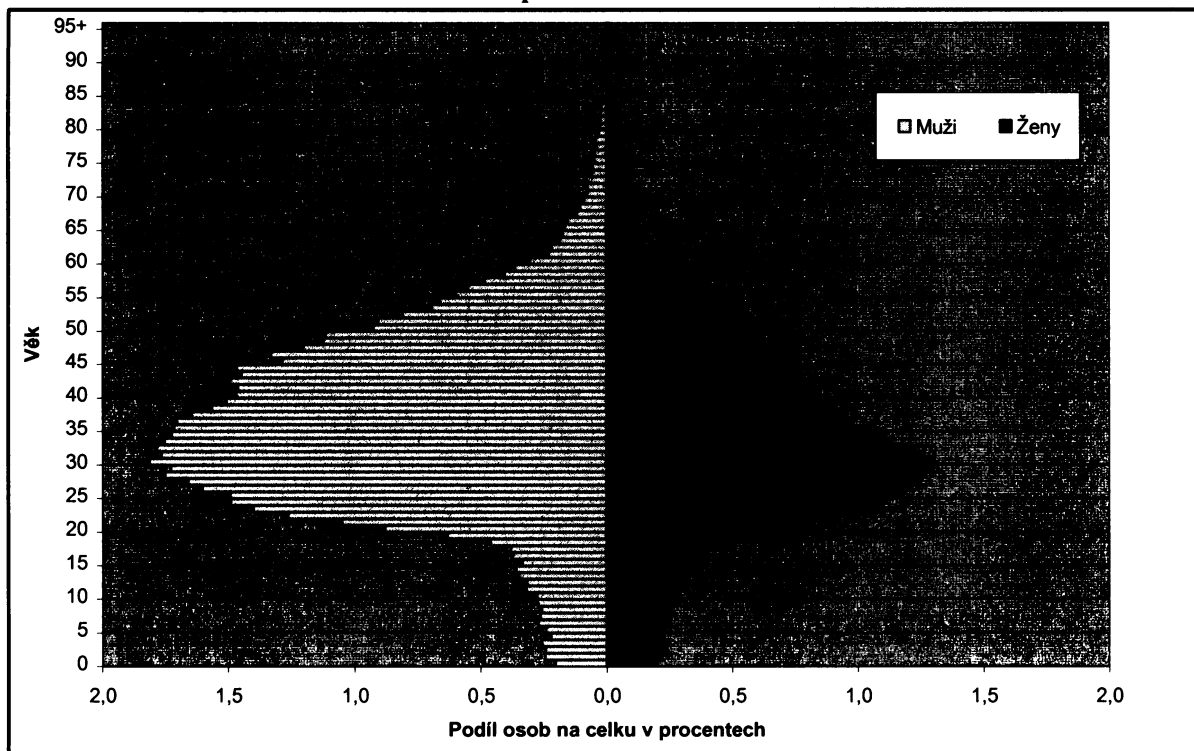
Věková struktura cizinců v roce 2005 se velmi odlišovala od věkové struktury většinové populace České republiky. Nejmarkantnějším rozdílem bylo velké zastoupení mužů v populaci cizinců. V české populaci se počet mužů výrazněji lišil od počtu žen pouze ve vyšším věku. V preproduktivním věku (0–14 let) a produktivním věku (15–64 let) byl podíl mužů a žen v jednotlivém stadiu velmi podobný. Situace u cizinců byla, jak již bylo naznačeno, podstatně odlišná. Cizinců-mužů bylo výrazně více než žen a současně i věkové rozložení všech cizinců bylo rozdílné od většinové populace. V produktivním věku bylo 89 % cizinců, což korespondovalo s převažujícím účelem jejich pobytu v České republice. Velký rozdíl byl také patrný v hodnotách průměrného věku – u všech obyvatel České republiky byl 40,0 let (k 31. 12. 2005), oproti tomu průměrný věk cizinců v České republice byl k témuž datu 35,3 let. I přestože je zastoupení dětské složky v populaci cizinců poměrně nízké, průměrný věk cizinců byl téměř o 5 let nižší.

Graf: 10 Věková struktura obyvatelstva České republiky k 31. 12. 2005

Zdroj: Demografická ročenka České republiky 2005; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Graf 11: Věková struktura cizinců v České republice k 31. 12. 2005

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

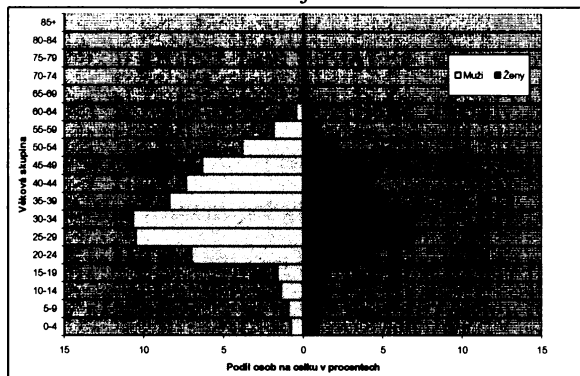
Velké rozdíly ve věkové struktuře obyvatelstva byly ale i mezi cizinci samotnými (viz příloha 7). Na jedné straně stáli cizinci s ukrajinským, slovenským a polským občanstvím, u kterých přesahoval podíl osob v produktivním věku (15–64 let) 90 %, na straně druhé byli občané Vietnamu a Ruska, u nichž nebyla tak výrazná dominance osob v produktivním věku (podíl se pohyboval okolo 80 %) a lze zde shledat i vyšší zastoupení dětské složky populace (0–14 let).

Největší zastoupení v produktivním věku měli občané Ukrajiny, a to téměř 93 %. Výraznou věkovou skupinou zde byli muži, resp. ženy ve věku od 25 do 34 let, kteří tvořili přibližně 21 % resp. 14 % všech občanů Ukrajiny v České republice. Dětská složka zde byla zastoupena pouhými 6 %. U občanů Slovenska byla situace velmi podobná, pouze u osob ve věku do 14 let bylo zastoupení ještě nižší než v případě Ukrajiny, a to pouhých 5 %. Nejpočetnější zastoupení u mužů bylo opět ve věkové skupině 25–34 let, kde muži tvořili přes 23 %, u žen největší podíl tvořila věková skupina 20–29 let s téměř 20 %. Polští občané se výrazněji lišili (od občanů Ukrajiny a Slovenska) snad jen v podílu osob v postproduktivním věku (65+ let), který představoval asi 6 %, a tím pádem byla dětská složka zastoupena pouhými 2 % z celkového počtu. V případě Polska nelze hovořit o výrazné dominanci mladých osob. Zastoupení mužů v jednotlivých věkových skupinách bylo nejvyváženější ze sledovaných skupin. U žen dominovala věková skupina 50–59 let, která představovala 22 %.

U cizinců vietnamského občanství již tak silně nedominovaly osoby v produktivním věku. Ve věku 15–64 let bylo okolo 78 %. Osoby do 14 let tvořily přibližně 21 %, což byl jednoznačně nejvyšší podíl ze všech pěti sledovaných státních občanství cizinců. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinu pak představovaly osoby ve věku 35–44 let u mužů a 30–39 let u žen. Ruští občané měli přece jen vyšší zastoupení ve věku 15–64 let, a to okolo 81 %. Na dětskou složku připadalo téměř 13 %. Nejpočetnější skupinou byly u obou pohlaví osoby ve věku 35–44 let.

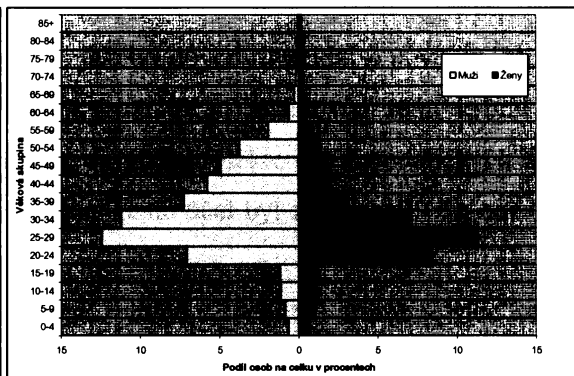
Graf 12: Věková struktura cizinců v České republice k 31. 12. 2005 (vybraná státní občanství)

Ukrajina

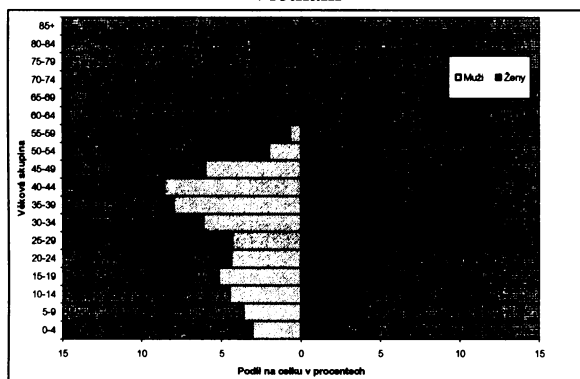
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Slovensko

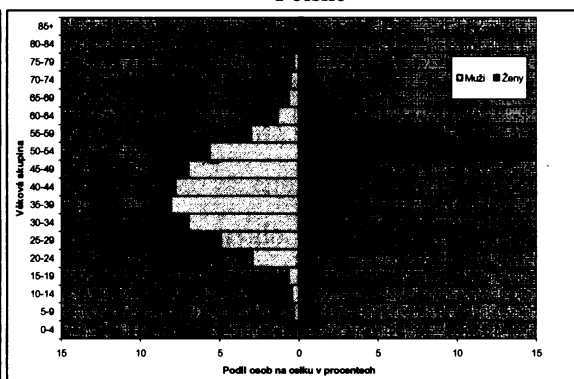
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Vietnam

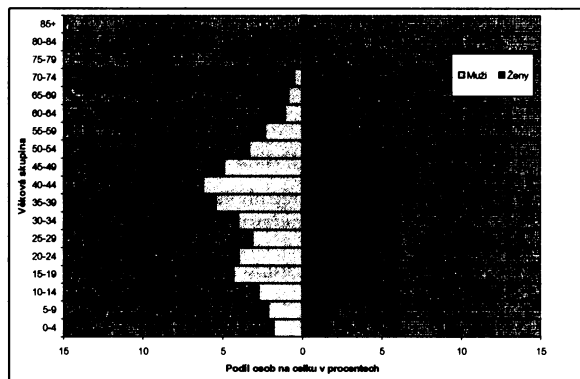
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Polsko

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Rusko

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

7.3 Struktura cizinců podle účelu pobytu

Účel pobytu cizince nám poskytuje informaci o tom, z jakého důvodu zažádal o povolení k pobytu a zprostředkovaně dále o tom jaké důvody ho vedou k tomu, že si za cílovou zemi vybral právě Českou republiku. U většiny cizinců převládají pobyty za účelem některé z ekonomických aktivit. Nejčastějším účelem pobytu v roce 2005 bylo *Zaměstnání*. Tento účel byl zjištěn u 39 %, což tvořilo více než jednu třetinu všech cizinců na našem území.

Rodinní příslušníci a sloučení rodiny (dále jen *Sjednocení rodiny*) s 28 % byl druhý nejvíce uváděný důvod. Následovalo *Podnikání na živnostenský list* a poté *Usídlení (povolení k trvalému pobytu)*.

Pokud rozdělíme cizince na muže a ženy, zjistíme, že se jejich důvody do značné míry lišily. Zatímco u mužů převládala převážně imigrace za prací s 46 % a pouze okolo 23 % tvořil pobyt za účelem *Sjednocení rodiny*, u žen bylo nejčastěji uváděným důvodem *Sjednocení rodiny* – téměř 36 %, na druhém místě následovalo *Zaměstnání* s 30 %. Tato situace se dá vysvětlit tím, že velká část cizinců přichází do České republiky za prací a po vytvoření určitého zázemí pro budoucí život za nimi po jisté době přicházejí jejich nejbližší příbuzní za účelem usídlení natrvalo.

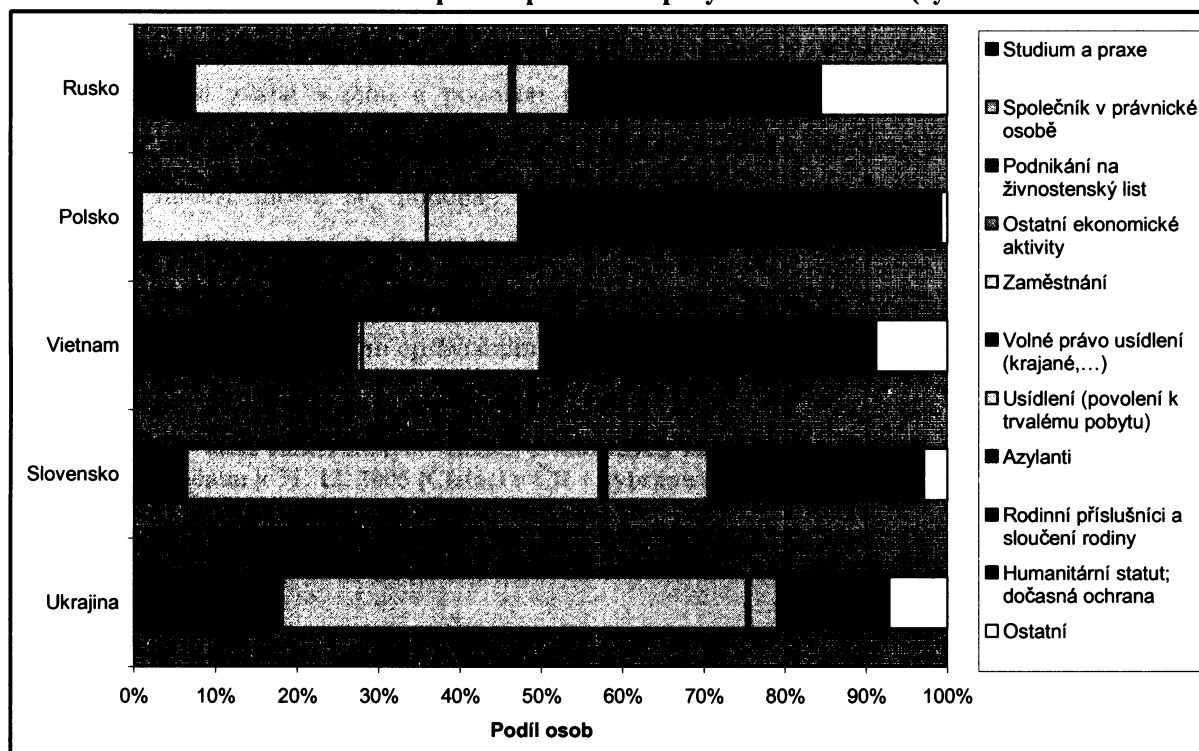
Tabulka 1: Cizinci v České republice podle účelu pobytu k 31. 12. 2005

Účel pobytu	Celkem		Muži		Ženy	
	Absolutně	Relativně v %	Absolutně	Relativně v %	Absolutně	Relativně v %
Studium a praxe	6 015	2,15	3 139	1,88	2 876	2,54
Podnikání na živnostenský list	31 297	11,17	21 793	13,06	9 504	8,39
Společník v právnické osobě	4	0,00	3	0,00	1	0,00
Zaměstnání	110 076	39,30	76 088	45,59	33 988	30,02
Ostatní ekonomické aktivity	182	0,06	140	0,08	42	0,04
Volné právo usídlení (krajane,...)	2 598	0,93	1 465	0,88	1 133	1,00
Usídlení (povolení k trvalému pobytu)	28 894	10,32	16 440	9,85	12 454	11,00
Rodinní příslušníci a sloučení rodiny	78 458	28,01	38 001	22,77	40 457	35,73
Azylanti	1 799	0,64	1 060	0,64	739	0,65
Humanitární statut; dočasná ochrana	240	0,09	137	0,08	103	0,09
Ostatní	20 548	7,34	8 620	5,17	11 928	10,53
Celkem	280 111	100,00	166 886	100,00	113 225	100,00

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Další dělení je možné podle země, odkud cizinec přichází. *Zaměstnání* jako nejčastější důvod pobytu uvedli občané Ukrajiny – a to v 57 % z jejich celkového počtu, následují občané Slovenska s 51 % z celkového počtu a občané Ruska s necelými 39 %. Na druhou stranu *Sjednocení rodiny* bylo nejčastějším motivem pro občany Polska a Vietnamu. Za tímto účelem přišlo do České republiky 52 % ze všech polských občanů a 41 % občanů z Vietnamu. Zatímco u polských občanů se na druhém místě vyskytoval pobyt za účelem *Zaměstnání* s 35 %, u občanů z Vietnamu tento podíl nedosáhl ani 1 %. Na druhém místě se nacházel účel *Podnikání na živnostenský list* s 26 %.

Graf 13: Struktura cizinců v České republice podle účelu pobytu k 31. 12. 2005 (vybraná státní občanství)

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

7.4 Struktura ekonomicky aktivních cizinců

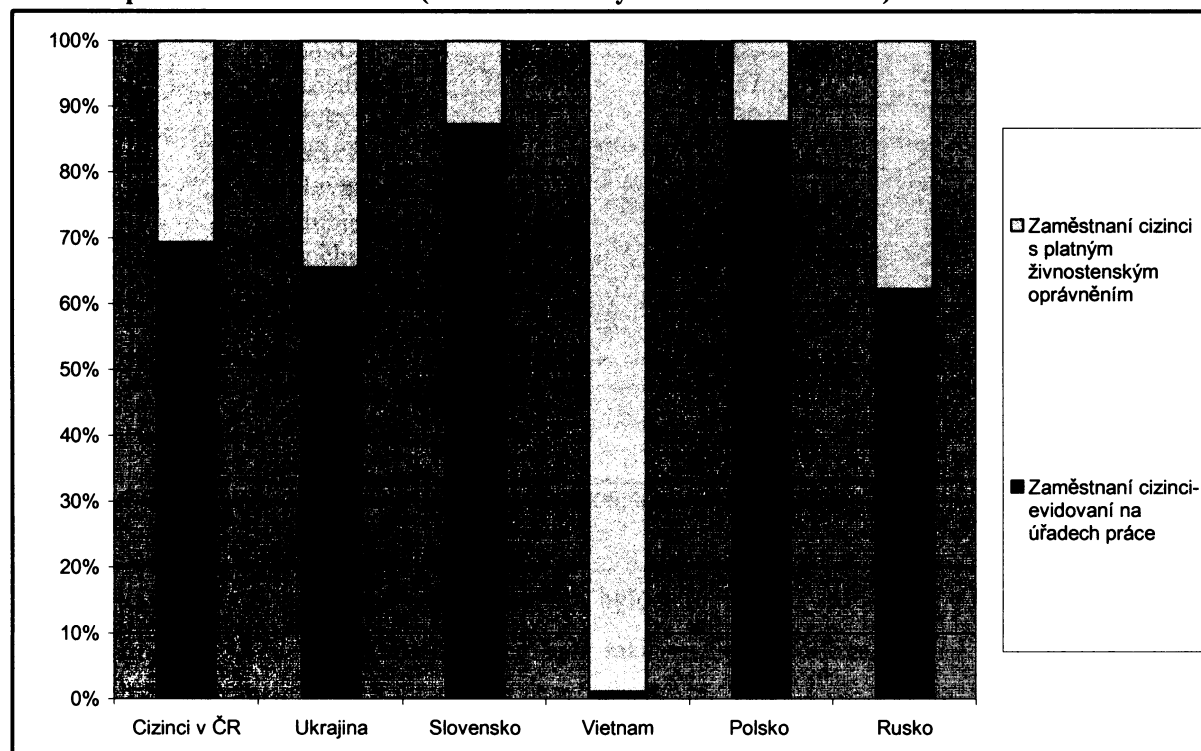
V roce 2005 bylo evidováno 218 982 ekonomicky aktivních cizinců. Převažovali cizinci v postavení zaměstnanců – cca 69 %. Počet cizinců podnikajících na živnostenské oprávnění tvořil 31 % z celkového počtu.

Slovensko patří k nejvýznamnější zdrojové zemi pracovní imigrace, která směřuje do České republiky. Na konci roku 2005 dosáhl počet ekonomicky aktivních imigrantů ze Slovenska 84 tisíc osob, což představovalo asi 38 % z celkového počtu ekonomicky aktivních cizinců v České republice. Téměř všichni slovenští občané působící na českém trhu práce byli v zaměstnaneckém poměru – přibližně 87 %. Tento fakt lze vysvětlit tím, že občané Slovenska měli vždy snadný přístup na trh práce v České republice.

Druhou nejpočetnější skupinu na českém trhu práce tvořili občané Ukrajiny. K 31. 12. 2005 jich bylo evidováno přibližně přes 61 tisíc, z čehož 65 % bylo v postavení zaměstnanců a zbývajících 35 % byli občané s živnostenským oprávněním.

Zcela odlišnou strukturu zaměstnanosti mají občané Vietnamu. V roce 2005 zde bylo evidováno necelých 23 tisíc ekonomicky aktivních osob. U vietnamských občanů byl zaznamenán minimální počet v postavení zaměstnanců – pouze okolo 1 % z celkového počtu. V jejich struktuře tvoří naprostou většinu – 99 % z celkového počtu – podnikatelé s živnostenským oprávněním. Velká část živnostníků podniká především v oblasti obchodu. Toto je dáno především historickým vývojem. Imigrace z Vietnamu zde byla již před rokem 1989 (viz kapitola 3.2). Po roce 1989 mnozí vietnamští pracovníci přišli o práci, zejména kvůli ekonomické transformaci a rušení závodů. Mnozí z nich proto využili možnosti zůstat v zemi a podnikat na živnostenský list. Další početnou skupinou byli ekonomicky aktivní cizinci z Polska, kterých bylo v roce 2005 evidováno kolem 12,5 tisíce. Svoji strukturou zaměstnanosti se podobají občanům Slovenska (88 % zaměstnanecký poměr, 12 % živnostenské oprávnění). Počet ekonomicky aktivních cizinců s ruským občanstvím, který byl evidován v roce 2005, činil pouze necelé 4 tisíce osob, z nichž 62 % bylo v postavení zaměstnanců a zbylých 38 % s živnostenským oprávněním.

Graf 14: Poměr mezi zaměstnanými cizinci evidovanými na úřadech práce a s platným živnostenským oprávněním k 31. 12. 2005 (Cizinci v ČR + vybraná státní občanství)

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

7.5 Prostorové rozmístění cizinců v České republice

Největší podíl cizinců byl soustředěn do hlavního města Prahy – cca 32 %. Na druhém místě byl s téměř 13 % Středočeský kraj. Velké množství cizinců bylo také zastoupeno v Jihomoravském a Ústeckém kraji. Naopak nejnižší podíl cizinců (cca 2 %) byl v kraji Vysočina a Zlínském kraji, což je způsobeno jejich nízkou ekonomickou atraktivitou.

Míra koncentrace u cizinců s trvalým pobytem byla nižší než u cizinců s vízem k pobytu nad 90 dnů. Tento stav byl způsoben hlavně ~~kvůli~~ rozdílným účelům, pro které cizinci přišli do České republiky. Cizinci s vízem nad 90 dnů přicházeli zejména za prací a z tohoto důvodu se více koncentrovali v ekonomicky silnějších regionech. Na druhé straně cizinci s trvalým pobytem přicházeli na základě rodinných vazeb. V současné době je možné, že se situace změní, protože řadě cizinců s vízem nad 90 dnů uběhla zákonem stanovená lhůta nutného nepřetržitého pobytu, a tím pádem si mohou zažádat o trvalý pobyt. V roce 2004 byla polovina cizinců koncentrována na 15,3 % území České republiky (Čermáková 2005).

Tabulka 2: Prostorové rozmístění cizinců v České republice k 31. 12. 2005

KRAJ	Počet cizinců	
	Absolutně	Relativně v %
Praha	89 997	32,34
Středočeský	35 304	12,69
Jihočeský	10 595	3,81
Plzeňský	13 206	4,75
Karlovarský	14 437	5,19
Ústecký	22 130	7,95
Liberecký	11 675	4,19
Královéhradecký	11 294	4,06
Pardubický	6 418	2,31
Vysočina	6 160	2,21
Jihomoravský	24 234	8,71
Olomoucký	7 497	2,69
Zlínský	5 926	2,13
Moravskoslezský	19 337	6,95
Nezjištěno	102	0,04
Celkem	278 312	100,00

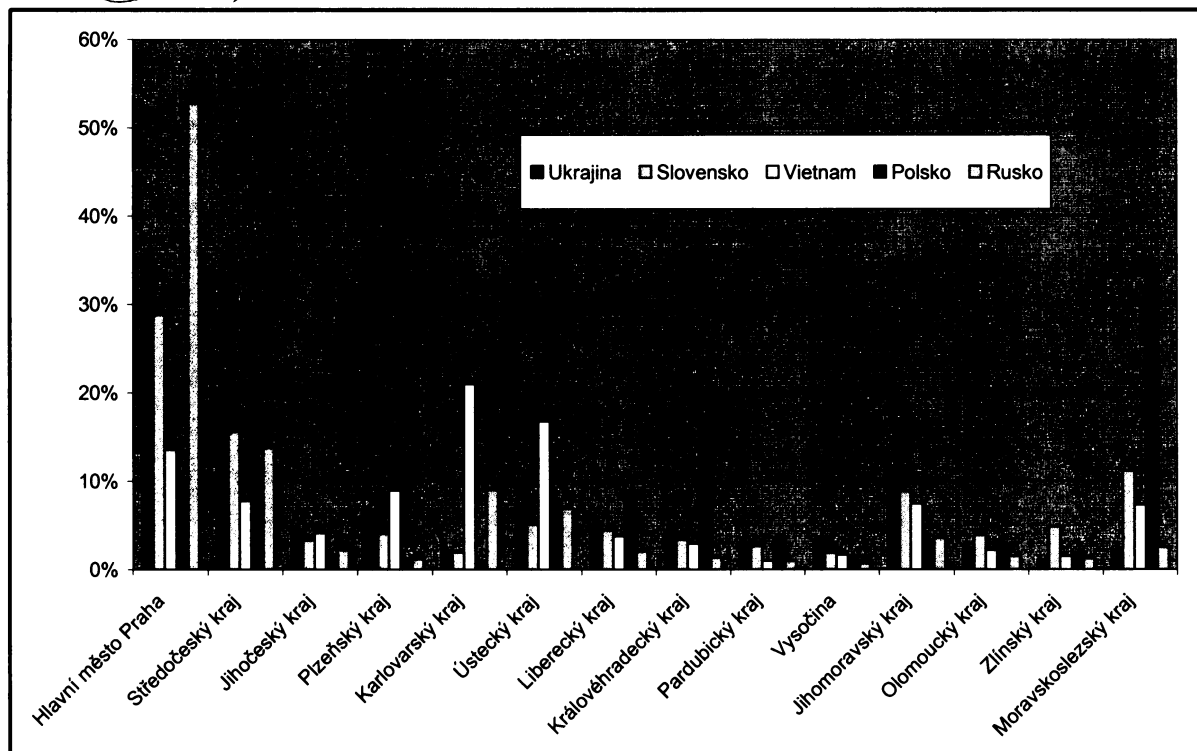
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; [http:// www.czso.cz](http://www.czso.cz)

Nejvíce osob s ukrajinským občanstvím bylo v roce 2005 evidováno v Praze – cca 31 tisíc, což je přibližně 35 %. Velká koncentrace byla také ve Středočeském kraji, kde bylo cca 13 tisíc (14 %). Ukrajínští občané se také soustřeďovali převážně do velkých měst (např. Brno, Liberec, Plzeň, Hradec Králové), kde měli dostatek pracovních příležitostí (viz příloha 8).

Zvýšená koncentrace slovenských občanů byla kromě Prahy (cca 14 tisíc; 29 % všech slovenských občanů) a Středočeského kraje (cca 8 tisíc; 16 % všech občanů Slovenska) zejména v příhraničních okresech, které sousedí se Slovenskem (viz příloha 9). Vietnamská komunita se od

ostatních cizinců v České republice lišila tím, že nebyla koncentrována v tak vysoké míře do Prahy a Středočeského kraje, ale velké množství těchto cizinců se soustředilo v krajích sousedících s Německem. Tento fakt je možné zdůvodnit tím, že řada vietnamských občanů si hledá prostor pro podnikání při hraničních přechodech – převážně s Německem. Nejvyšší podíl občanů tohoto občanství byl zjištěn v Karlovarském (cca 8 tisíc; 21 % všech občanů Vietnamu) a Ústeckém kraji (cca 6 tisíc; 16 % všech občanů Vietnamu). Podobně jako cizinci s vietnamským občanstvím se ani občané Polska nesoustředovali tolik do Prahy a Středočeského kraje. Největší počet cizinců s polským občanstvím se koncentroval v blízkosti česko-polských hranic (cca 6 tisíc; 33 %) – v Moravskoslezském kraji. Vyšší počty byly zjištěny v kraji Královéhradeckém, přibližně 2,5 tisíce, což tvořilo 14 %. Enormní koncentrace do hlavního města Prahy byla zaznamenána v roce 2005 u cizinců s ruským státním občanstvím. Bylo zde soustředováno přibližně 8,5 tisíce Rusů, což představovalo 53 % ze všech ruských občanů, kteří byli v České republice evidováni. Přestože jsou ruští občané koncentrováni do Karlových Varů, podíl všech občanů Ruska v Západočeském kraji dosahoval pouze 9 %. Druhým nejčteněji zastoupeným krajem byl kraj Středočeský (cca 2 tisíce; 13 %).

Graf 15: Prostorové rozmístění cizinců na území České republiky k 31. 12. 2005 (vybraná státní občanství)

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; <http://www.czso.cz>

7.6 Prognóza migračního salda

Snaha předpovědět budoucí vývoj mezinárodní migrace má nesporný význam pro koncipování migrační politiky a politiky integrace cizinců. Nejde pouze o kvantitativní parametry migračních toků, ale velmi podstatnou roli hrají i kvalitativní parametry. Kromě tohoto důvodu je odhad migračního salda velmi důležitý při prognózování budoucího vývoje počtu obyvatel v České republice. Bohužel však odhad předpokládaného vývoje migrace patří k nejvíce složitým problémům při populačním prognózování.

V roce 2003 byla ^{WU} sestavena prognóza s horizontem do roku 2065. Vydána byla ve třech variantách (nízká, střední a vysoká), přičemž střední varianta je tou nejvíce pravděpodobnou. Všechny varianty počítají s kladným migračním saldem (Burcin, Kučera 2003). Vzhledem k tomu, že úbytek obyvatelstva přirozenou měnou bude nabírat na intenzitě, ani kladné migrační saldo nezabrání tomu, že počet obyvatel České republiky v budoucnosti pravděpodobně poklesne pod současnou úroveň a jako celek bude obyvatelstvo stárnout.² Populační prognóza ukazuje, že k udržení minimálně stagnace počtu obyvatel, by bylo zapotřebí mnohem více imigrantů, než jich přichází do České republiky v současnosti. Většina odborníků se shoduje, že mohutná imigrace sice může udržet počet obyvatel na nezměněné úrovni, ale zároveň není schopna zabránit populačnímu stárnutí, protože by nakonec došlo k úkazu, že domácí populace by zůstala v menšině (Rabušic, Burjanek 2003).

Tabulka 3: Prognóza migračního salda (varianty)

Rok	Migrační saldo v tisících		
	Nízká	Střední	Vysoká
2003	10,0	24,0	34,0
2005	9,2	22,8	31,4
2010	7,0	20,0	25,0
2020	10,0	24,9	34,1
2030	10,2	25,9	37,3
2040	10,2	25,7	38,7
2050	10,3	25,4	39,7
2065	9,9	23,9	39,3

Zdroj: Burcin, Kučera 2003

² Stárnutí v demografickém smyslu se týká celé populace a oproti jednotlivci může stárnoucí populace omládnout zvýšením podílu mladých věkových skupin. K demografickému stárnutí dochází v důsledku změn v charakteru demografické reprodukce a mění se při něm zastoupení dětské a postreprodukční složky v populaci.

8 Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo podat obraz vývoje a současného stavu migrační politiky v České republice, doplněný o zhodnocení vybraných charakteristik cizinců na daném území. Vývoj migrační politiky České republiky od roku 1989 lze rozčlenit do tří hlavních časových období. První období lze ohraničit roky 1990–1995, kdy v reakci na otevření hranic a zavádění tržní ekonomiky byla migrační politika vedena poměrně liberálně. V této době teprve docházelo k vytváření jejích koncepcí. V roce 1992 nabyl účinnosti první polistopadový zákon o pobytu cizinců, který usiloval především o sledování a evidenci migrace, ale redukcí migračních toků se příliš nezabýval.

Další období lze vymezit roky 1996–1999. Bylo ve znamení postupného odklonu od liberálního přístupu a znamenalo nejen zpřísnování cizineckých předpisů, ale následně též praxe. Výrazný vliv na utváření migrační politiky měla v této periodě začínající implementace směrnic a norem Evropské unie. Neméně podstatný byl pokles ekonomického růstu a s ním související růst nezaměstnanosti. Vyústěním těchto změn bylo přijetí nového zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, který cizincům výrazně zpřísnoval podmínky pro pobyt na našem území.

Účinností tohoto přelomového zákona je tak vymezen začátek další etapy přístupu k imigrantům. Přestože byl výše uvedený zákon do současnosti několikrát novelizován, nedošlo k významnému oslabení restriktivního charakteru migrační politiky. Objevily se však nové trendy. Za nejdůležitější je třeba považovat první pokusy prosadit jednotnou koncepci imigrační a integrační politiky. Velmi významná je také rozvíjející se složka české aktivní imigrační politiky, která usiluje o zvýšení počtu kvalifikovaných odborníků přicházejících a následně se usazujících na našem území.

Co se týká ovlivňování migračních toků pomocí výše uvedených zákonů, jak již bylo uvedeno, do roku 1999 se migrační politika nesnažila o omezení či regulaci migrace, tudíž nelze hledat spojitost mezi jejich poklesem nebo růstem v závislosti na politice. Největší migrační obrat byl zaznamenán v letech 1990–1992, kdy jeho výše dosahovala cca 25 tisíc osob ročně, což je možné zdůvodnit nově vzniklými možnostmi svobodného pohybu osob. Poté došlo ke stabilizaci migračního obratu na cca 11–14 tisíc osob ročně.

Změna nastala až po přijetí výše uvedeného zákona, kdy jeho účinnost a zároveň změna metodiky evidence přeshraničního pohybu v roce 2001 měla za následek záporné migrační saldo. Po zmírnění některých ustanovení tohoto zákona novelou platnou od 1. 7. 2001, dochází opět od roku 2001 k trvalému navyšování migračního salda.

Pokud jde o celkový počet legálně usazených cizinců, byl zaznamenán kontinuální růst od roku 1990. Ojedinělou výjimku představoval rok 2000, kdy došlo k poklesu celkového počtu cizinců: oproti roku 1999 z 230 tisíc na 200 tisíc, což lze přičíst legislativním změnám.

Z hlediska přístupu České republiky k integraci se původní očekávání – tj. postoj založený na začleňování imigrantů do již existujících struktur – ukázalo opodstatněným. Můžeme totiž hovořit převážně o kombinaci asimilačního přístupu, přechodně diferenciované inkorporace a o odmítání cizinců, tedy o takové integraci cizinců, která příliš nepodporuje odlišnosti imigrantů od majoritní populace. Česká republika se začala výrazněji zabývat integrační politikou až na konci devadesátých let 20. století. V roce 1999 byly přijaty *Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky*, které vytvářejí podmínky pro fungující vztahy mezi komunitami a zabývají se zajištěním právní ochrany imigrantů. Rozpracování těchto zásad představuje *Koncepce integrace cizinců na území České republiky* z roku 2000, která tvoří základní rámec celkové politiky integrace cizinců na našem území. Aktuální stav je každoročně hodnocen ve *Zprávě o realizaci Koncepce integrace cizinců*, kde je navrhován postup na další roky. Podle *Analýzy situace a postavení cizinců dlouhodobě žijících na území České republiky* z roku 2003 byly považovány za hlavní nedostatky integrační politiky zejména neprovázanost resortů a špatná aplikovatelnost některých opatření na místní úrovni.

Asimilační charakter lze spatřovat především v absenci speciálních nástrojů, které usnadňují začlenění imigrantů do společnosti. Regionálně a cenově dostupné kurzy českého jazyka pro cizince jsou hlavním chybějícím nástrojem. Asimilace cizince je silně preferována i českou společností, kdy se cizinec integruje nejlépe tím, že se od dané společnosti neliší.

Za znak přechodně diferenciované inkorporace je považována pobyťová nejistota cizinců – poměrně nesnadné a časově náročné získání státního občanství cizincem.

Z hlediska struktury imigrantů v České republice (k 31. 12. 2005) byly tři čtvrtiny ^{cizinců} občanů z evropských států. Ve struktuře cizinců jednoznačně dominovali muži. Naprostá většina cizinců (cca 89 %) byla v České republice v produktivním věku (15–64 let), což koresponduje s převažujícím účelem pobytu: více než třetina cizinců uvedla, že do České republiky přišla za účelem zaměstnání. Více než dvě třetiny ekonomicky aktivních cizinců bylo v zaměstnaneckém poměru, zbytek pak tvořili podnikající na živnostenské oprávnění. Pokud jde o koncentraci cizinců na našem území, největší podíl byl soustředěn do Prahy a Středočeského kraje. Míra koncentrace cizinců v České republice se lišila v závislosti na typu pobytu, u cizinců s trvalým pobytem byla nižší než u cizinců s vízem nad 90 dnů.

Z dlouhodobého hlediska se očekává i nadále kladné migrační saldo, které však s největší pravděpodobností nezabrání početnímu úbytku obyvatelstva České republiky v důsledku celkového stárnutí populace.

Všechny změny související s migrační politikou, ať už s její realizací či s jejími účinky, jsou „během na dlouhou trať“. Přestože se jedná o problematiku poměrně novou, můžeme již vypořádat ve vývoji české integrační a imigrační politiky určité trendy. Při budoucím konstruování migrační politiky by se měla Česká republika zaměřit na rozlišení fakticky již usazených a neusazených osob, což by se mělo odrazit i v jejich právním postavení. Dalším krokem by mělo být omezení administrativních překážek, které jsou cizincům kladeny, a snaha vybrat taková kritéria pro vstup do

České republiky, jež budou posuzovat předpoklady cizince pro integraci a adaptaci do české společnosti. Kromě toho v mezinárodní migraci se čím dál více zvyšuje počet dočasných pobytů, a proto by bylo dobré neorientovat veškerou snahu pouze na cizince s trvalým pobytem (např. pilotní projekt *Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků* je zaměřen na trvalé pobyty), ale zvážit také zavedení speciálního pobytového režimu pro cizince, kteří se nechtějí v České republice dlouhodobě usadit, a snažit se vytvořit např. programy na krátkodobější nábor pracovní síly. V současné době se plánuje zavedení systému tzv. zelených karet. Zelená karta bude druh pracovního povolení, které na dva roky umožní cizincům práci u konkrétního zaměstnavatele v České republice. Poté si cizinec bude moci zažádat o trvalý pobyt. Zavedení systému zelených karet si vyžádá změnu několika zákonů. Tento systém by mohl začít platit od ledna 2008, nejdříve o zelené karty budou moci žádat vysokoškolsky vzdělaní cizinci.

Oblast migrační politiky v České republice je téma nesmírně obsáhlé a tato práce ho zdaleka nevyčerpala. Nabízí se několik oblastí, kterým by mohla být v budoucnu věnována pozornost – například zhodnocení role nestátních neziskových organizací v této oblasti nebo přístup jednotlivých politických stran k otázce imigrace a integrace cizinců.

9 Seznam literatury a zdrojů dat

Publikace a články:

Analýza situace a postavení cizinců dlouhodobě žijících na území ČR (2003). Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády ČR v oblasti integrace cizinců a rozvoje vztahy mezi komunitami. Dostupné na:
<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2/koncepce/zajisteni/ukoly/analyza03.pdf>

Barša, P. (1999): Politická teorie multikulturalismu. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 347 str.

Baršová, A. (2005): Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět? Dostupné na:
http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evropě.pdf

Baršová, A., Barša, P. (2005): Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně, Brno, 308 str.

Boušková, P. (1999): Pracovní migrace cizinců v České republice v 70. až 90. letech. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR. Dostupné na:
<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2/nks01/prispevek4.pdf>

Brouček, S. (1998): K některým otázkám migrace na území České republiky po druhé světové válce. Ústav pro etnografii a folkloristiku. Dostupné na:
<http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2/nks01/prispevek8.pdf>

Burcin, B., Kučera, T. (2003): Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003-2065. DemoArt, Praha, 50 str.

Čermáková, D. (2005): Prostorové rozmístění cizinců v Česku a jeho změny od 90. let. Dostupné na:
http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef5b0bfa263ef/DCermakova_Prostorove_rozmisten_i.pdf

Československo. *Zákon č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území České a slovenské federativní republiky.*

Česká republika. *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.*

Drbohlav, D. (1998): Prognóza vývoje migrační situace v České republice ve vztahu k problematice integrace cizinců. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2/nks01/prispevek3.pdf>

Drbohlav, D. (1999): Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva. *Geografie – Sborník české geografické společnosti*, 104, č. 2, str. 73–88

Drbohlav, D. (2003): Immigration and the Czech Republic (with Special Respect to the Foreign Labour Force). *International Migration Review*, 37, č. 1, The Center for Migration Studies of New York. New York, str. 194-224

Drbohlav, D. (2004): Migration Trends in Selected Applicant EU countries Volume II – Czech Republic, European Commission Project, Charles University, Faculty of Science, 136 str.

Gabal, I. (ed.) (2004): Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků. Ivan Gabal, Analysis and Consulting, Praha. Dostupné na: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/16/analyza.pdf>

Geddes, A. (2003): The politics of Migration and Immigration in Europe. SAGE Publications, London, 215 str.

Gladišová, L. (2004): Migrační trendy v Evropě na počátku třetího tisíciletí. Za prací do Evropy. Člověk v tísní - společnost při České televizi, o. p. s. Dostupné na: http://www.migraceonline.cz/doc/_brozura%20EU%2010%20web.pdf

Haišman, T., Trombík, P., Jiříčný, P., Bašta, J. (2001): Integrace imigrantů – zkušenost i výzva. Azylová a migrační politika České republiky. Dostupné na: http://209.85.135.104/search?q=cache:OjE47gg_dicJ:www.integrace.cz/integrace/clanek.asp%3Fid%3D231+Integrace+imigrant%C5%AF+%E2%80%93+zku%C5%A1enost+i+v%C3%BDzva&hl=cs&ct=clnk&cd=1&gl=cz

Horáková, M. (2000): Důsledky vstupu ČR do EU na vztahy s Rakouskem se zaměřením na zaměstnanost, trh práce a migraci, Analytická část, svazek 5, Pracovní migrace cizinců v ČR, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Dostupné na: <http://www.vupsv.cz/svazek5.pdf>

Horáková, M. (2002): Srovnávací analýza migračních politik. Vstupní analýza. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha, 51 str.

Koncepce integrace cizinců na území České republiky. Materiál schválený usnesením vlády ze dne 11.12.2000. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/dokumenty/integrace/koncepce.pdf>

Krausová, K. (2007): Experti z ciziny by mohli získat trvalý pobyt už po roce a půl. Dostupné na: <http://www.imigrace.cz/?lang=cz&article=media&mm=4073>

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E. (1993): Theories Of International Migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review, 19, č.3, str. 431-465

Průručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe (2005). Ministerstvo práce a sociálních věcí, 84 str. Dostupné na: http://www.strediskasim.cz/cache/wysiswyg/downloads/docs/2007-pdf/prirucka-o-integraci-handbook_cz.pdf

Rabušic, L., Burjanek, A. (2003): Imigrace a migrační politika jako prvek řešení české demografické situace? Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha, 58 str.

Roubíček, V. (1997): Úvod do demografie. Codex Bohemia, Praha, 352 str.

Schroth, J. (2006): Pilotní projekt pro kvalifikované zahraniční pracovníky vstoupil do druhé poloviny Dostupné na: <http://www.imigrace.cz/?lang=cz&article=media&mm=4006>

Srb, V. (2001): Zahraniční stěhování obyvatelstva na území českých zemí 1870 - 2000. Demografie, 43, č. 3, str. 202-208

Stojarová, V. (2004): Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice. Středoevropské politické studie, 6, č. 2-3 Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204>

Šišková, T. (ed.)(2001): Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturální společnosti 21. století. Portál, Praha, 200 str.

Tauber, V. (2006): Komentář na článek „Některé úvahy nad povahou současného zákona o pobytu cizinců“. Dostupné na:
http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/VTauber_KomentarkclankuPavlaCizinskeho.pdf

Tollarová, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? Biograf, č.39. 107 odst. Dostupné na: <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=v3902>

Uhl, P. (2005): Úvahy nad českým cizineckým právem. Dostupné na:
http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/PUhl_Uvahy_nad_ceskym_cizineckym_pravem.pdf

Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky. Materiál schválený usnesením vlády ze dne 7.7.1999. Dostupné na: http://www.cizinci.cz/files/clanky/77/Zasady_vlady_integrace.pdf

Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2006 a návrh dalšího postupu. Materiál schválený usnesením vlády ze dne 21.2.2007. Dostupné na:
<http://www.cizinci.cz/files/clanky/423/koncepce.pdf>

Zdroje dat:

Cizinci v ČR 2006, <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/1414-06>. 2007

Cizinci v ČR (časové řady),http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001. 2007

Demografická příručka 2006, <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4032-06-2006>. 2007

Demografická ročenka České republiky 2005, <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/4019-06>. 2007

Ostatní zdroje:

Portál Ministerstva vnitra ČR – <http://www.mvcr.cz>

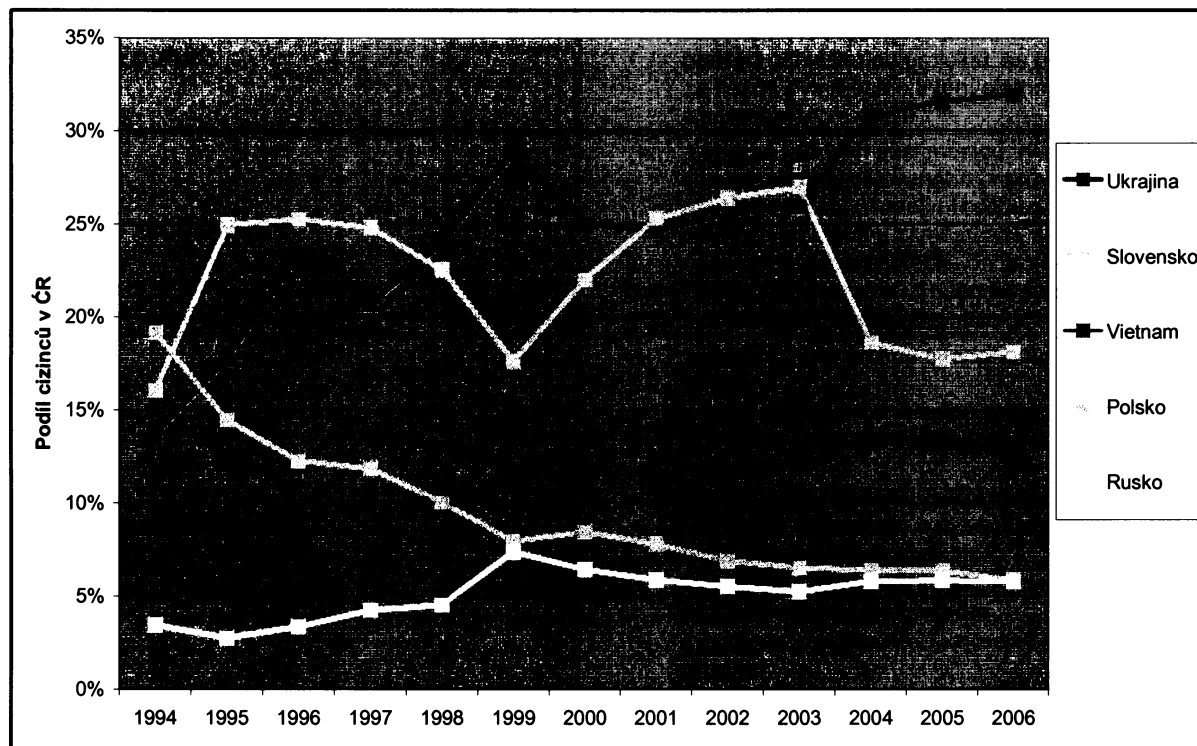
Portál Ministerstva práce a sociálních věcí ČR – <http://www.mpsv.cz>

Portál projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků – <http://www.imigrace.cz>

Portál Českého statistického úřadu – <http://www.czso.cz>

10 Přílohy

Příloha 1: Vývoj podílu vybraných státních občanství na celkovém počtu cizinců v České republice v letech 1994–2006

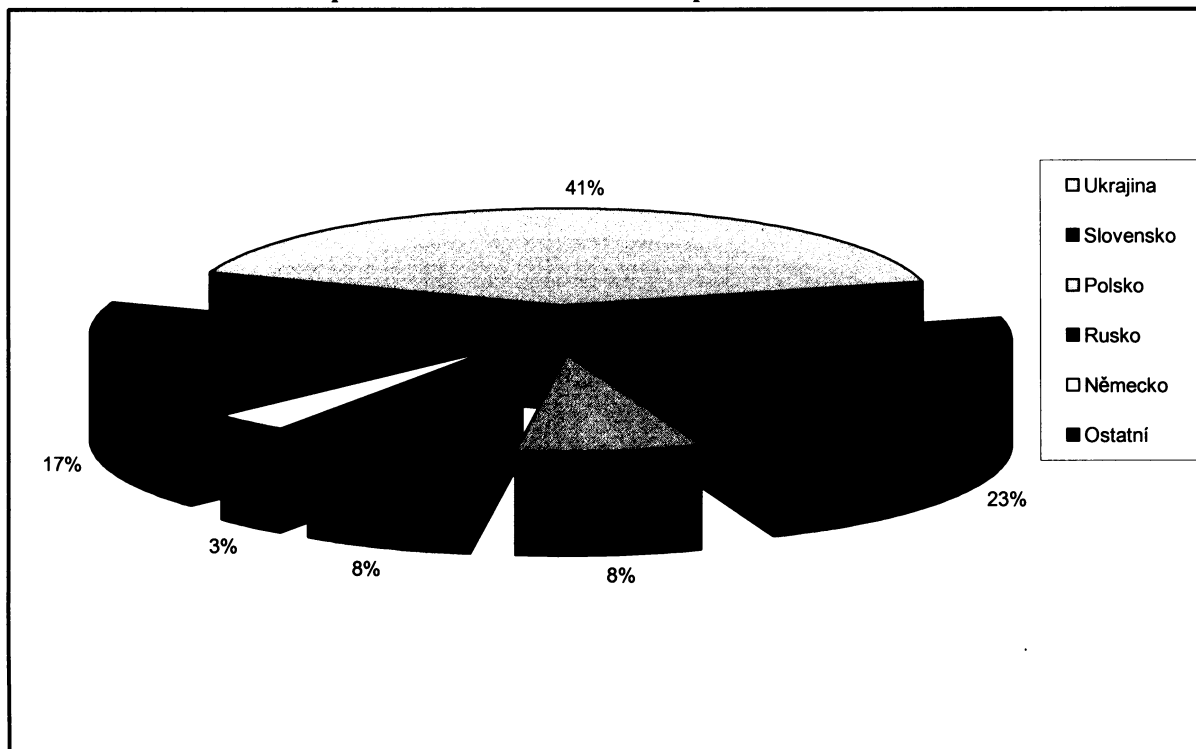
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 2: Tabulka kritérií bodového systému v pilotním projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků

Kritéria	Max	Výpočet bodového hodnocení
	Min	
Pracovní poměr	6	<ul style="list-style-type: none"> Během prvního roku ode dne platnosti povolení k zaměstnání, se kterým uchazeč podává přihlášku do projektu, se přidělí <u>1 bod</u> za každé dva měsíce trvání platnosti povolení k zaměstnání
	3	
Pracovní zkušenost	12	<ul style="list-style-type: none"> <u>1 bod</u> za každých šest měsíců trvání libovolného absolvovaného pracovního poměru na plný úvazek předcházejícího dni platnosti povolení k zaměstnání, se kterým uchazeč podává přihlášku do projektu * Minimální pracovní zkušenost se nevyžaduje u absolventů středních a vysokých škol
	1*	
Dosažené vzdělání	15	<ul style="list-style-type: none"> <u>2 body</u> za dokončené střední odborné vzdělání <u>2 body</u> za dokončené úplné střední vzdělání <u>2 body</u> za dokončené úplné střední odborné vzdělání <u>2 body</u> za dokončené vyšší odborné vzdělání <u>3 body</u> za dokončený vysokoškolský bakalářský studijní program <u>4 body</u> za dokončený vysokoškolský magisterský studijní program <u>4 body</u> za absolvovaný doktorský studijní program
	2	
Věk	8	<ul style="list-style-type: none"> <u>4 body</u> do 23 let věku <u>8 bodů</u> od 23 do 35 let věku a pak za každý rok o jeden bod méně
Předchozí zkušenost se životem v ČR	6	<ul style="list-style-type: none"> <u>1 bod</u> za každých doložených 6 měsíců nepřetržitě strávených v ČR před vybráním ve výběrové proceduře
Jazyková znalost	9	<ul style="list-style-type: none"> <u>6 bodů</u> za oficiální dokument dokládající znalost českého nebo slovenského jazyka <u>3 body</u> za oficiální dokument dokládající znalost anglického, francouzského nebo německého jazyka
Hodnocení rodiny	10	<ul style="list-style-type: none"> <u>Až 6 bodů</u> za ohodnocení manžela/manželky podle vzorce 6x (PB/56), kde PB je počet bodů, který manžel/manželka získal/a podle standardního výpočtu se zohledněním ostatních výběrových kritérií (<i>pracovní poměr, pracovní zkušenost, dosažené vzdělání, věk, předchozí zkušenost se životem v ČR a jazyková znalost</i>) maximálně 56 bodů <u>2 body</u> za každé uchazečovo nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě, nejvíce však 6 bodů

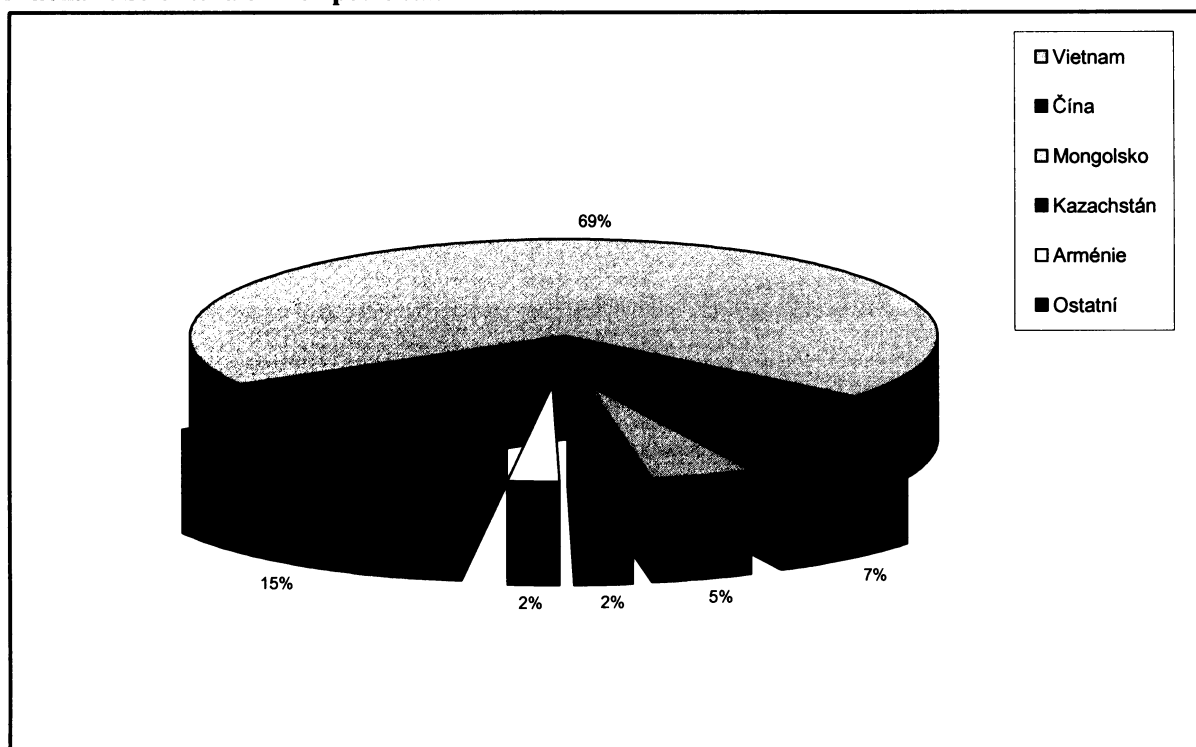
Zdroj: <http://www.imigrace.cz>

Příloha 3: Struktura cizinců podle státního občanství – Evropa k k 31. 12. 2005

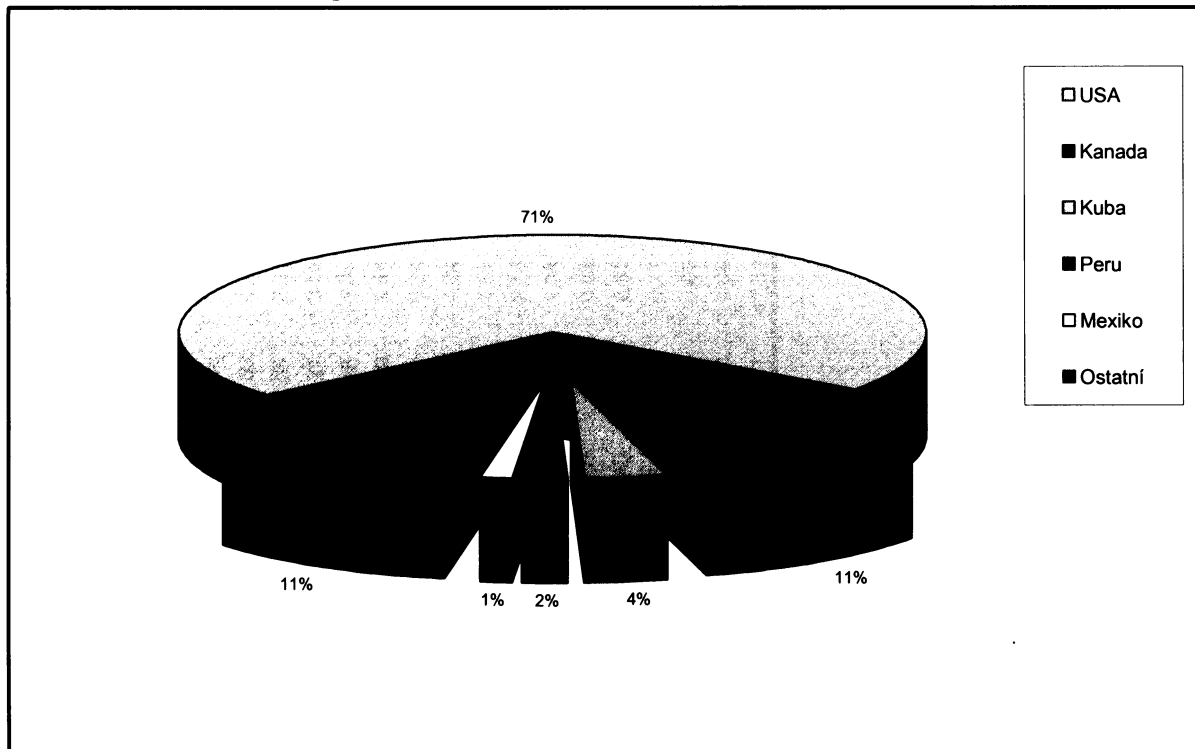
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 4: Struktura cizinců podle státního občanství – Asie k 31. 12. 2005

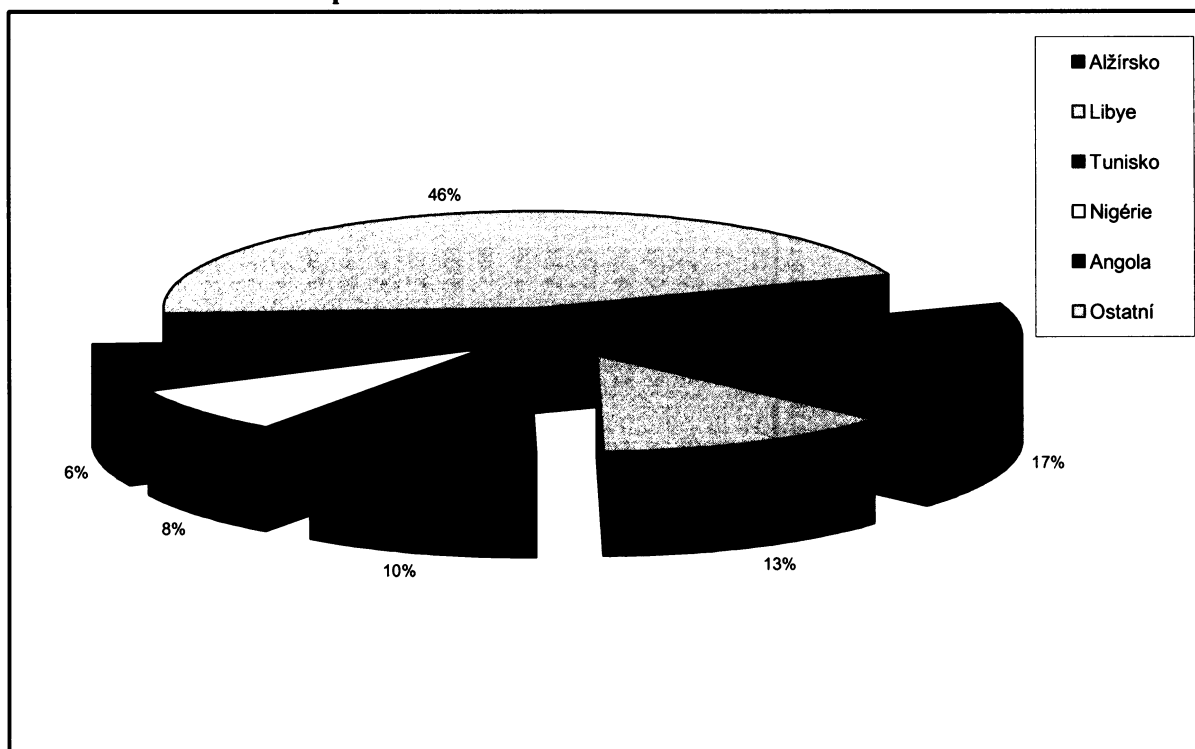
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 5: Struktura cizinců podle státního občanství – Amerika k 31. 12. 2005

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 6: Struktura cizinců podle státního občanství – Afrika k 31. 12. 2005

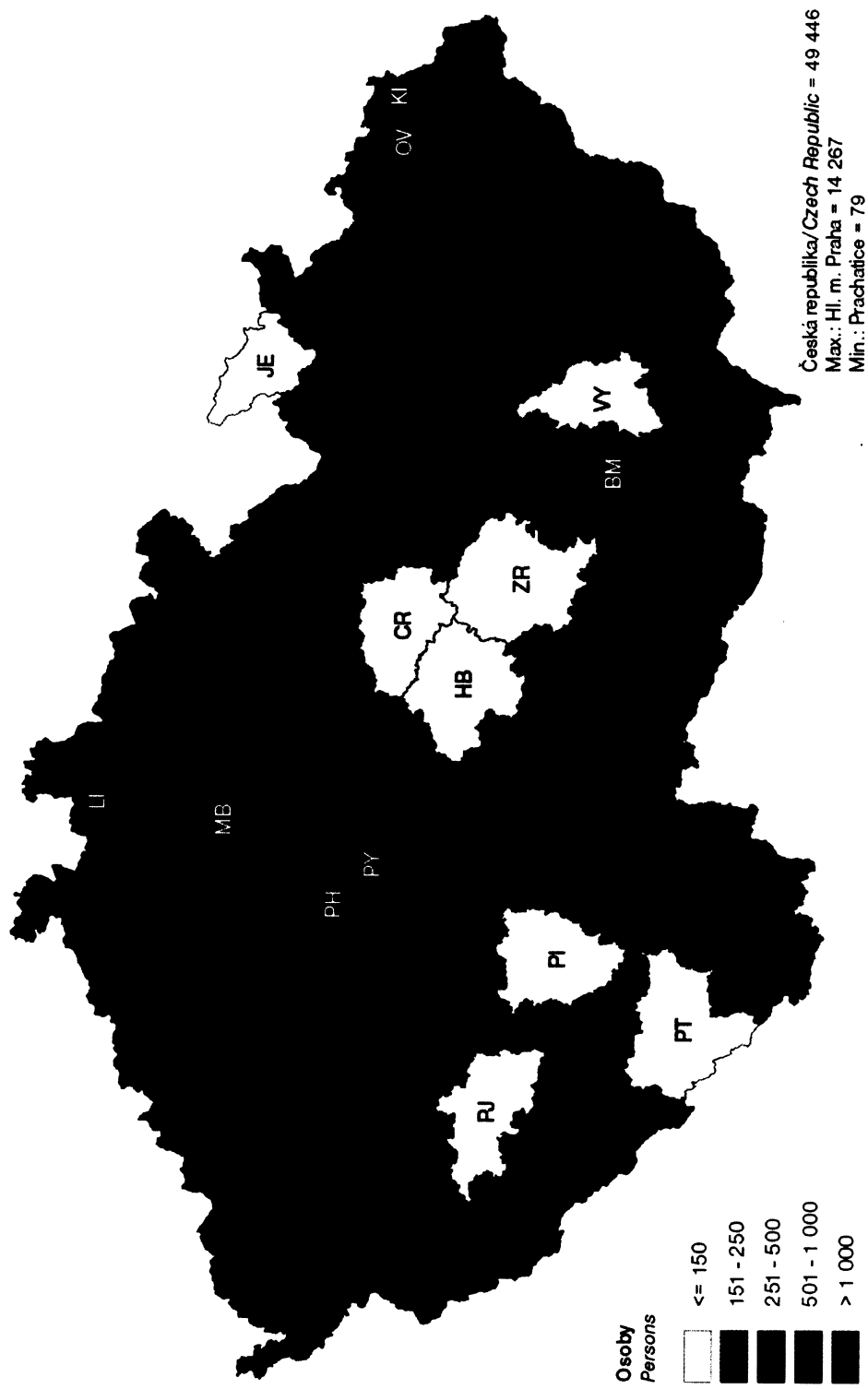
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 7: Procentuální zastoupení cizinců v České republice dle věkových skupin k 31. 12. 2005

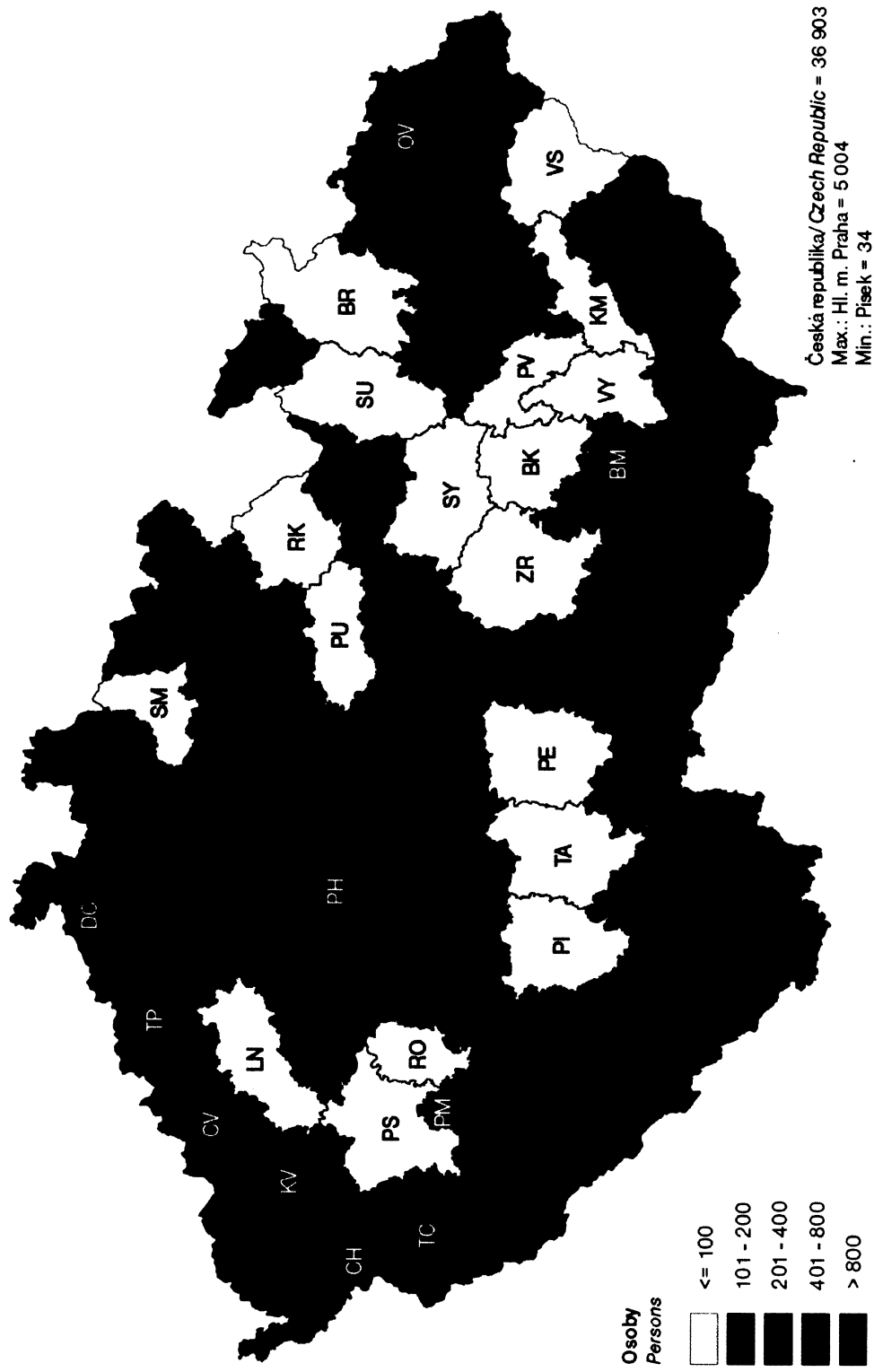
Věk.skupina	Populace ČR		Cizinci v ČR		Ukrajina		Vietnam		Slovensko		Polsko		Rusko	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
0-4	2,47	2,33	1,17	1,10	0,77	0,78	3,05	2,82	0,65	0,64	0,20	0,15	1,79	1,61
5-9	2,25	2,13	1,32	1,23	0,93	0,96	3,61	3,13	0,86	0,92	0,33	0,28	2,14	2,03
10-14	2,67	2,54	1,63	1,52	1,39	1,32	4,48	3,96	1,13	1,13	0,45	0,38	2,74	2,67
15-19	3,24	3,09	2,19	2,13	1,61	1,52	5,17	5,40	1,19	1,21	0,65	0,65	4,32	4,54
20-24	3,47	3,29	6,09	4,57	7,02	4,23	4,38	3,89	7,07	8,43	2,96	1,04	4,01	4,27
25-29	4,13	3,94	8,24	6,07	10,48	6,66	4,33	3,82	12,44	11,28	4,93	2,21	3,13	4,40
30-34	4,49	4,29	8,85	5,88	10,65	6,92	6,14	5,43	11,21	6,99	6,98	2,46	4,04	5,38
35-39	3,52	3,36	8,15	4,41	8,37	5,02	8,01	5,46	7,26	3,01	8,08	2,29	5,44	5,72
40-44	3,48	3,34	7,35	3,67	7,34	4,15	8,59	4,28	5,78	1,95	7,79	3,76	6,24	5,76
45-49	3,20	3,14	6,07	3,09	6,33	3,49	6,00	2,80	4,94	1,54	6,97	5,08	4,94	4,70
50-54	3,68	3,75	4,00	2,56	3,82	1,95	2,02	1,11	3,73	1,26	5,64	14,71	3,36	3,76
55-59	3,68	3,90	2,41	1,60	1,84	0,86	0,72	0,51	1,92	0,63	3,04	8,67	2,35	2,61
60-64	2,93	3,31	1,12	0,74	0,42	0,27	0,11	0,19	0,61	0,37	1,35	3,02	1,09	1,24
65-69	1,97	2,42	0,64	0,51	0,17	0,25	0,07	0,18	0,29	0,26	0,65	1,66	0,89	1,70
70-74	1,51	2,10	0,36	0,35	0,06	0,12	0,08	0,12	0,18	0,24	0,50	1,06	0,51	0,93
75-79	1,20	1,97	0,21	0,25	0,04	0,11	0,05	0,05	0,12	0,24	0,31	0,74	0,21	0,63
80-84	0,70	1,46	0,12	0,21	0,01	0,08	0,01	0,02	0,07	0,24	0,16	0,53	0,05	0,48
85+	0,30	0,80	0,06	0,12	0,01	0,04	0,01	0,01	0,04	0,16	0,04	0,30	0,06	0,25
Celkem	48,86	51,14	59,98	40,02	61,27	38,73	56,84	43,16	59,50	40,50	51,03	48,97	47,30	52,70

Zdroj: Demografická ročenka České republiky 2005, Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 9: Prostorové rozmístění občanů Slovenska na území České republiky k 31. 12. 2005

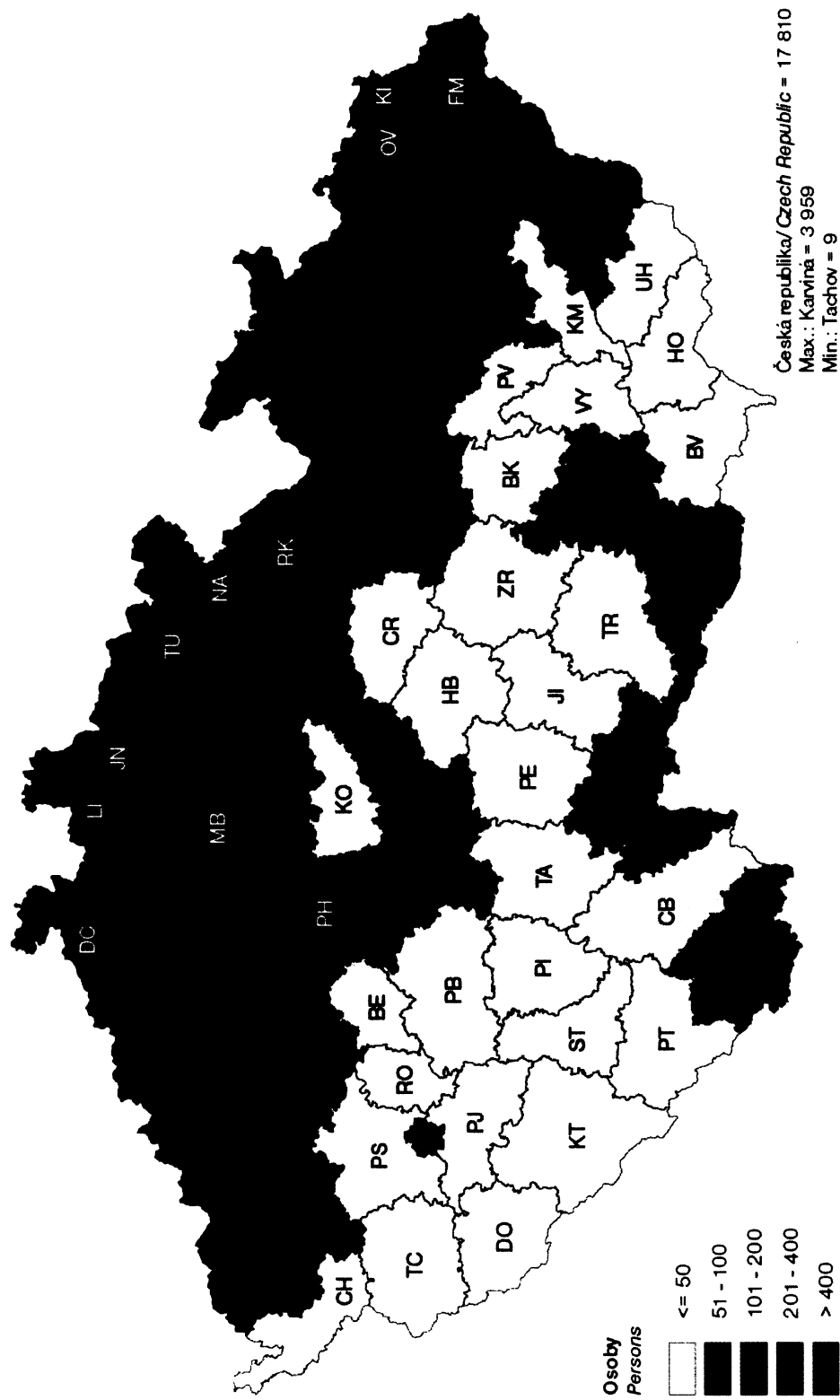

Příloha 10: Prostorové rozmístění občanů Vietnamu na území České republiky k 31. 12. 2005

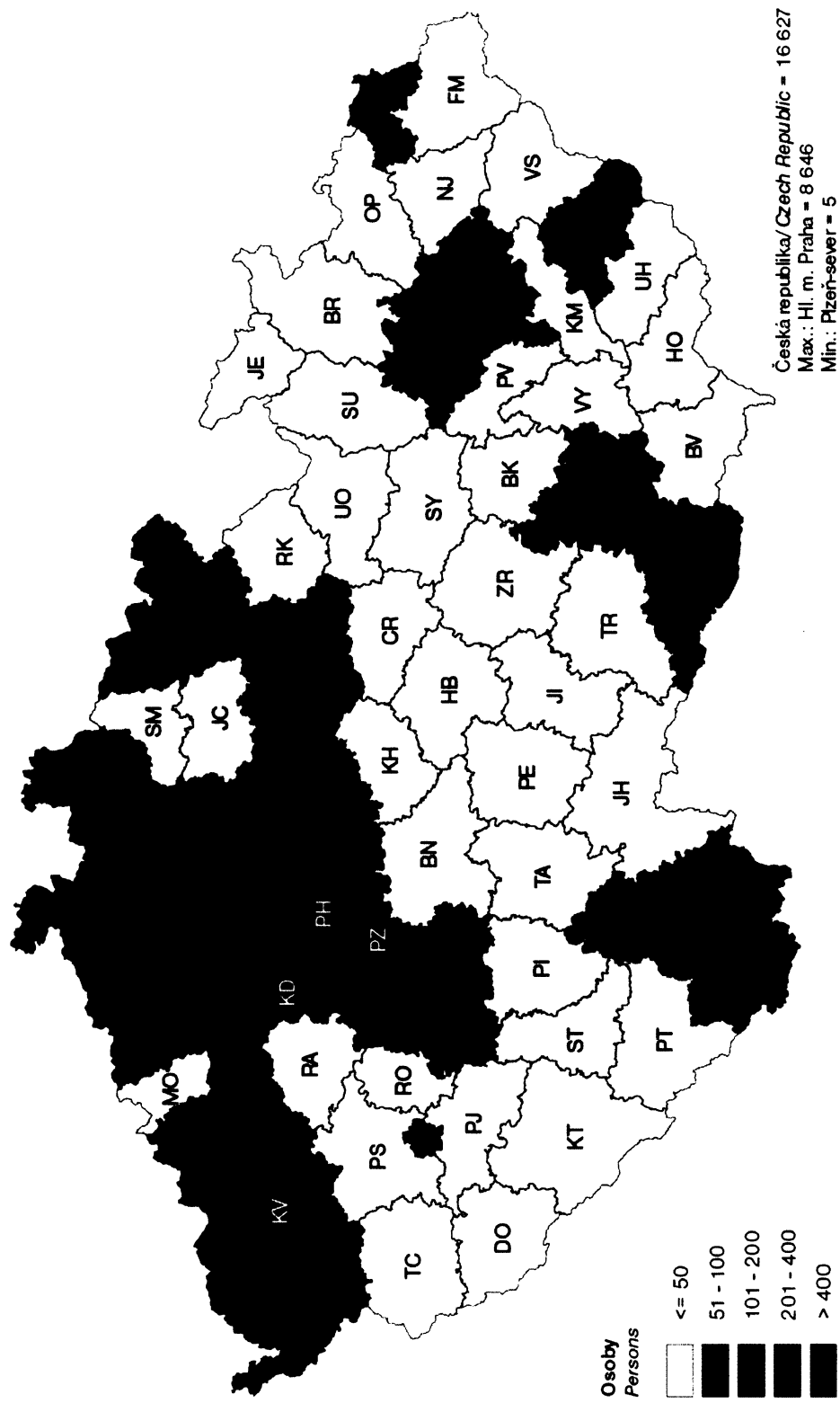
Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 11: Prostorové rozmístění občanů Polska na území České republiky k 31. 12. 2005

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz

Příloha 12: Prostorové rozmístění občanů Ruska na území České republiky k 31. 12. 2005

Zdroj: Cizinci v ČR 2006; www.czso.cz